latvijasvertibas.lv

Forumu cikls “Latvijas vērtības”

DETALIZĒTS PĀRSKATS

Saturs

IEVADS **2**

PIRMAIS FORUMS **3**

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi *3*
Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai *6*

OTRAIS FORUMS **8**

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi *8*
Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai *11*

TREŠAIS FORUMS **13**

Pirmā daļa. Darba un dzīves vide *13*
Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai *15*

CETURTAIS FORUMS **17**

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi *17*
Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai *19*

PIEKTAIS FORUMS **21**

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi *21*
Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai *24*

IEVADS

Iniciatīva

Nodibinājums "Latvijas Nacionālo vērtību fonds" (LNVF) dibināts 2018. gada martā ar mērķi izveidot sabiedrisku organizāciju, kas rūpēsies par Latvijas vērtībām.

LNVF valdē darbojas trīs cilvēki, kas pārvalda fonda aktivitātes:

- Egils Cīrulis – LNVF valdes priekšsēdētājs,
- Patriks Grīva – idejas autors un LNVF valdes loceklis,
- Ivars Āboliņš – LNVF valdes loceklis.

LNVF dibināšanas idejas pamatā bija vēlēšanās sekmēt Latvijas ražotāju, Latvijas preču tirgotāju, dažādu organizāciju, kas veido Latvijas identitāti, sadarbību un attīstību, radot tam piemērotu vidi. Tiekoties ar dažādām darba devējus un darba ņēmējus pārstāvošām organizācijām, izkristalizējās viena no būtiskākajām problēmām, kas bremzē attīstību, – darbaspēka trūkums. Tā iemesli pamatā meklējami cilvēku aizbraukšanā no valsts. LNVF, par galveno vērtību Latvijā izvirzot cilvēku, izlēma uzklausīt visas iesaistītās puses, kuras ir iesaistītas cilvēka dzīves vides veidošanā mūsu valstī. Ņemot vērā, ka, pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, no Latvijas joprojām, arī 2017. gadā, uz dzīvi citās valstīs pārceļas vairāk cilvēku, nekā atgriežas, LNVF valde izlēma, ka fonda darbība tiks uzsākta, meklējot iespējas remigrācijas veicināšanai, tādējādi risinot darbaspēka trūkuma problēmu.

Lai apzinātu aktuālo situāciju, uzklausītu visu iesaistīto pušu atzinumus, saskatītu problemātiku un meklētu risinājumus, tika izlemts organizēt forumu ciklu "Latvijas vērtības" katrā no pieciem Latvijas plānošanas reģioniem. Forumi "Latvijas vērtības" ir LNVF jauna iniciatīva, lai skaidrotu situāciju ar pieaugošo darbaspēka problemātiku reģionos, kā arī izdarītu būtiskākos secinājumus saistībā ar dzīves vides pilnveidošanu Latvijā.

2018. gada maijā LNVF valde ar šo ideju devās pie VARAM ministra Kaspara Gerharda. Organizatori bija gandarīti, ka ministrs uztvēra LNVF izvēlēto tematiku kā īpaši būtisku, kas saskan ar VARAM darbības mērķiem. Tāpēc puses vienojās par sadarbību forumu organizēšanā un nolēma uzsākt darbu 2018. gada augustā. Apaļā galda diskusijās forumos piedalījās: valsts un pašvaldību pārstāvji; Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) speciālisti; uzņēmēji – darba devēji; darba ņēmējus pārstāvošās arodbiedrības; diasporas organizācijas; dažādu darbaspēka jautājumu risināšanas iniciatīvu veidotāji un citas iesaistītās puses.

Pamattēma: "Darba meklētāji un remigrācija"

Apspriežamie jautājumi:

1. **Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi pilnveidei.**
2. **Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai.**

Forumu formāts ir moderatora vadīta apaļā galda diskusija, kurā dalībniekiem ir iespējas gan piedāvāt prezentācijas, gan apmainīties viedokļiem.

Pirmais forums

2018. gada 17. augustā Ludzā, Ludzas Tautas namā Stacijas ielā 41

Dalībnieks	Organizācija
Kaspars Gerhards	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs
Edgars Mekšs	Ludzas novada domes priekšsēdētājs
Dace Ziediņa	VARAM Reģionālās ekonomikas nodaļas vadītāja
Varis Putniņš	VARAM Reģionālās ekonomikas nodaļas vecākais konsultants
Sergejs Maksimovs	Latgales plānošanas reģiona attīstības padomes priekšsēdētāja vietnieks
Astrīda Leščinska	Latgales reģiona remigrācijas koordinatore
Inga Zemdega-Grāpe	LTRK Latgales padomes priekšsēdētāja
Vita Pučka	"Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" Latgales reģiona vadītāja
Baiba Bela	LU asociētā profesore, vadošā pētniece
Edmunds Teirumnieks	Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas rektors
Sarmīte Gutāne	Ludzas novada Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāja
Lilita Gorbunova-Kozlova	Ludzas novada Sociālā dienesta vadītāja
Ināra Konovalova	SIA "Agroķīmija" valdes priekšsēdētāja
Jānis Romancāns	Ludzas novada Uzņēmēju konsultatīvās padomes priekšsēdētājs
Ēriks Kondrāts	Biedrības "Ludzas amatnieku centrs" valdes loceklis
Vasilijs Rasimennoks	Zemnieku saimniecības "Dzirnavas" īpašnieks
Valerijs Kozlovs	SIA "PEAT EXPORT LLC" valdes priekšsēdētājs
Patriks Grīva	Latvijas Nacionālo vērtību fonds. Moderators
Ivars Āboliņš	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Egils Cīrulis	Latvijas Nacionālo vērtību fonds

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi

Sadaļā "Dzīves un darba vide Latvijā", diskusijas dalībnieki novērtēja dzīves un darba vidi Latgalē.

1. Darbaspēks un darba vide Latgales reģionā

Vidējais bezdarba līmenis 2018. gada otrajā ceturksnī, pēc NVA datiem, bija 15%, kas ir 17 925 reģistrētie bezdarbnieki pret 1848 brīvajām darba vietām. Neskatoties uz to, pat ar šādu bezdarba līmeni Latgales reģionā uzņēmējiem ir grūti atrast darbiniekus. Uzņēmēji skaidro, ka iemesls ir bezdarbnieku inertums, nevēlēšanās būt mobiliem, lai izmantotu darba tirgus piedāvājumus. Vienlaikus darba devēji ir saskārušies ar negatīvu pieredzi, pieņemot darbā bezdarbniekus, jo viņu motivācijas līmenis ir pārāk zems ražīgam, intensīvam un kvalitatīvam darbam. Rezultātā darba devējiem zūd uzticība bezdarbniekiem kā kvalitatīva un ražīga darba veicējiem.

Uzņēmēji uzsver, ka Latgalē ir ļoti grūti piesaistīt labus speciālistus no Latvijas centra un lielajām pilsētām. Viņu pieredze liecina, ka speciālisti pieprasa lielāku atalgojumu nekā Rīgā, jo nevēlas pamest pilsētas, taču uzņēmēji nevar atļauties maksāt tik lielas algas, jo vietējos uzņēmumos ir zems darba ražīgums, līdz ar to palielinās ražošanas izmaksas un noieta tirgus ir neefektīvāks. Turklāt mazajiem un vidējiem uzņēmējiem trūkst gan informācijas, gan arī izpratnes par jaunākajām tehnoloģijām un to izmantošanu uzņēmumu darbības efektivitātes paaugstināšanā, dažkārt vērojama arī neprasme pielāgoties tirgus attīstībai.

Ar ievesto darbaspēku uzņēmēji vēlas radīt konkurenci darba ņēmēju vidū. Uzņēmēji iesaka samazināt nodokļu slogu par ievesto darbaspēku.

Nereti uzņēmēji jaunos darbiniekus apmāca paši savā darba vidē un, kā izrādās, nav pietiekami informēti par iespējamo valsts finansējumu darbinieku apmācībām un kvalifikācijas celšanai. Tāpat viņi uzskata, ka ir nepieciešams plānveidā un sistemātiski pielāgot NVA bezdarbnieku apmācību programmas uzņēmēju vajadzībām. Savukārt NVA pārstāvji informēja, ka apmācību programmas ir plašas un bezdarbnieki tās arī apmeklē, taču bieži vien nevēlas izmantot iegūtās jaunās iemaņas darba tirgū.

Uzņēmēji un organizāciju pārstāvji kritizē normatīvo aktu un kontrolējošo iestāžu lielo slogu un izsaka pieņēmumu, ka kopumā valstī ierēdniecība ir pārāk liela, tāpat īpaši tiek minētas nodokļu sistēmas biežās un neparedzamās izmaiņas, kas traucē izstrādāt uzņēmuma ilgtermiņa stratēģiju un uzlabot darba vidi.

Diskusijā tika pieminēts lauku ceļu sliktais stāvoklis, kas pilnīgi noteikti kavē gan iedzīvotājus atgriezties laukos, gan arī lauku biznesa attīstību. Uzņēmēji uzskata – ja infrastruktūra laukos būtu sakārtota, darbaspēka kustība noteikti būtu intensīvāka.

Risinājumi

- Nepieciešama valsts mērķtiecīga, plānveida un aktīva rīcība remigrācijas procesa īstenošanā, kā arī šā procesa aktīva publicitātes īstenošana un skaidrošana Latvijas sabiedrībai un diasporas vidē, kā rezultātā mazinātos uzņēmēju vides spiediens un vēlme atvieglot nodokļu slogu ievestajam darbaspēkam.
- Valsts nodokļu sistēmai jābūt ilglaicīgi paredzamai.
- Nepieciešams mazināt normatīvo aktu un kontrolējošo iestāžu radīto administratīvo slogu. Ieteikums organizēt pašvaldību, iestāžu speciālistu un uzņēmēju kopīgu darba grupu vai pasākumu kopumu, lai izanalizētu normatīvo aktu un kontrolējošo iestāžu radīto administratīvo slogu Latvijā un secinājumus pēc tam sasniegtu valdībā un Saeimā problemātikas risināšanai.
- Nepieciešams palielināt vidējo un mazo uzņēmumu efektivitāti tirgū, lai uzņēmēji varētu ar izpratni pielāgoties tirgus attīstības tendencēm.
- Nepieciešams organizēt darba vidē balstītas apmācības, kam ir pieejams valsts finansējums, tostarp palielinot uzņēmēju informētību par šādām iespējām. ESF projekta "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai" (projekts Nr. 7.1.1.0/15/I/001) ietvaros īstenotā aktīvā nodarbinātības pasākuma "Apmācība pie darba devēja" mērķis ir darba devējam vajadzīgā darbinieka praktiskā sagatavošana, organizējot apmācību pie darba devēja; tāpat arī LDDK ar ES atbalstu īstenots projekts, lai profesionālo vidējās izglītības un arodizglītības iestāžu audzēkņiem nodrošinātu darba vidē balstītu mācību, kā arī prakses iespējas.
- Nepieciešams pārskatīt bezdarbnieku izglītības vides finansējumu un tematiku, lai bezdarbnieki efektīvāk iekļautos darba tirgū. Mazināt formālās darbības gan sociālajos dienestos, gan ilgstošo bezdarbnieku vidū. Stimulēt apmācību programmas uzņēmumos, kur atbildība ir gan darba devējam, gan darba ņēmējam.
- Lai atgrieztu darba tirgū ilgstošos bezdarbniekus un risinātu viņu psiholoģiskās problēmas, sadarbībā ar NVA jāorganizē dažādi sabiedriski pasākumi ar bezdarbnieku iesaisti un aktīvu līdzdalību, kas atmodinātu viņos optimistiskāku dzīves redzējumu.
- Nozīmīga ir ceļu infrastruktūras sakārtošana lauku teritorijās, jo tā tiktu stimulēta gan darbaspēka intensīvāka kustība, gan remigrācijas intensitāte laukos, gan jaunu uzņēmumu rašanās lauku teritorijās.

2. Dzīves vide – pakalpojumi ģimenēm ar bērniem

Diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka ir vērojams iniciatīvas trūkums no skolām un jauniešu auditorijas, ko daļēji sekmē novecojuši izglītības standarti, kas neatbilst mūsdienu prasībām. Nepieciešams vairāk pievērsties izglītības kvalitatīvajiem un satura aspektiem.

Lai uzlabotu darba tirgus kvalitāti, būtiska problēma ir paaudžu maiņa jeb jauno speciālistu trūkums, kuri vēlētos strādāt Latgales reģiona uzņēmumos. Tika uzsvērts, ka, investējot jauniešu apmācībā, nepieciešams radīt noteikumus ieguldīto līdzekļu atražošanai. Bērniem ir jāiegūst izglītība un pieredze arī ārvalstīs, bet, lai jaunieši vēlētos atgriezties, jāceļ Latvijas prestižs, jāpilnveido dzīves un sociālā vide.

Latgales reģiona Ludzas novadā tiek piedāvāts atbalsts dažādu vecuma grupu bērniem un jauniešiem – gan pirmsskolas, gan skolas vecuma, tiek uzlabota skolu infrastruktūra, tostarp arī dienesta viesnīcas, skolēniem tiek nodrošināti visi nepieciešamie mācību līdzekļi, sekmīgākajiem

piešķirtas stipendijas, tāpat pašvaldība piedāvā plašu pasākumu un aktivitāšu klāstu ģimenēm ar bērniem. Tomēr secināts, ka, neskatoties uz minēto pasākumu kopumu, aptuveni 25% no Ludzas novadā dzimušajiem bērniem līdz skolai nenonāk, jo vecāki izbrauc uz ārvalstīm vai pārceļas uz Latvijas lielajām pilsētām.

Risinājumi

- Nepieciešams mainīt vai pilnveidot izglītības sistēmu Latvijā atbilstoši mūsdienu dzīves un darba vides prasībām, apkopojot labākās attīstīto valstu pieredzes.
- Īpaši pievērst uzmanību izglītības satura kvalitatīvajam aspektam un praktiskā izmantojuma pieredzei.
- Investējot jauniešu apmācībā, nepieciešams radīt noteikumus ieguldīto līdzekļu atražošanai. Piemēram, noslēgta valsts vai pašvaldības iestādes vienošanās ar jaunieti par to, ka pēc izglītības iegūšanas viņš noteiktu laiku nostrādā Latvijas ekonomiskajā vidē. Ja tas netiek izpildīts, jaunietim ir pienākums atmaksāt viņa izglītībā ieguldītos līdzekļus.
- Jāstimulē gan remigrācijas iespējas, gan iedzīvotāju informētība par dzīves un darba vides iespējām Latvijā un reģionos, lai gan diasporas pārstāvji, gan jaunieši pēc izglītības iegūšanas ārvalstīs vēlētos atgriezties Latvijā, tostarp arī reģionos.

3. Remigrantu pieredze

Pašvaldības pārstāvji uzsvēra, ka lielākā problēma ir dzīvojamā fonda trūkums. Eksistē dzīvokļu gaidītāju rinda, un pašvaldībai ar saviem resursiem neesot iespējams attīstīt dzīvojamo fondu, lai izveidotu speciālu mājokļu programmu remigrantiem.

Cilvēki, kuri atgriežas uz dzīvi Latvijā pēc ilgstošas prombūtnes, uzskata, ka valstī un reģionos ir daudz brīvu biznesa nišu, citiem vārdiem sakot, plašas iespējas uzsākt uzņēmējdarbību. 2018. gadā remigrantiem konkursa kārtībā bija pieejams finansiāls atbalsts saimnieciskās darbības uzsākšanai; tas tika īstenots VARAM pilotprojekta "Reģionālais remigrācijas koordinators" ietvaros. Granti remigrantu saimnieciskās darbības uzsākšanai ir viens no stimulējošiem faktoriem, lai mudinātu aizbraukušos atgriezties Latvijā un uzsākt savu saimniecisko darbību.

Vienlaikus remigrantus uzsākt savu uzņēmējdarbību kavē nesaprotama nodokļu sistēma, nepieciešamās informācijas daudzveidība un sadrumstalotība. Tādējādi interesents nespēj atrast sev nepieciešamo informāciju, lai kvalitatīvi un sekmīgi iekļautos gan dzīves un darba vidē, gan arī uzdrošinātos uzsākt uzņēmējdarbību. Diasporas neinformētība par pašreizējiem dzīves un darba apstākļiem Latvijā ir viens no galvenajiem remigrāciju bremzējošajiem faktoriem.

VARAM 2018. gadā uzsāktais pilotprojekts plānošanas reģionos, ieviešot remigrācijas koordinatorus saziņai ar diasporu (remigrācijas veicināšanai un palīdzības sniegšanai Latvijā atgriezties gribētājiem), ir nozīmīgs solis remigrācijas stimulēšanā un atgriešanās procesa atvieglošanā ģimenēm. Ikvienam interesentam ir iespēja bez maksas saņemt reģionālā koordinatora konsultāciju par sev aktuāliem jautājumiem, kas saistīti ar atgriešanos Latvijā konkrētā reģionā. Koordinators ir atbalsta persona, kas palīdz ārvalstīs dzīvojošajiem tautiešiem izvērtēt un pārdomāt lēmumus, sagatavoties un veiksmīgi atgriezties Latvijā. Katram remigrantam ir individuālas vajadzības un apstākļi, kas jāņem vērā, tādējādi saziņas gaitā tiek apzināti visi interesējošie jautājumi, uz kuriem koordinators Latvijā palīdz rast atbildes, nepieciešamības gadījumā sadarbojoties arī ar pašvaldības un valsts iestādēm.

Ļoti būtiska loma uzņēmējdarbības uzsākšanā un stimulēšanā ir "Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" piedāvātajiem atbalsta mehānismiem gan biznesam, gan mājokļu iegādei ģimenēm ar bērniem un jaunajiem speciālistiem.

NVA ir īpaši būtisks resurss darbaspēka sekmīgas migrācijas nodrošināšanai mūsu valstī. Kā ziņoja NVA pārstāvis, Latvijā ir 26 Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles un informācijas un aktivitāšu apjoms ir pietiekami plašs un daudzveidīgs.

Latgales remigrācijas koordinatore atzina, ka diasporas informētība par pašreizējo dzīves un darba vidi Latvijā ir samērā niecīga un priekšstats par dzīves apstākļiem valstī ir pārsvarā negatīvs, jo lielākā daļa diasporas dzīvo ar to pieredzi, ar kādu viņi aizbrauca no Latvijas. Komunicējot ar tautiešiem, kuri interesējas par iespējām atgriezties Latvijā, jāsecina, ka viņiem ir grūti atrast nepieciešamo informāciju Latvijas interneta resursos, turklāt tautieši min viņiem neizprotamo informācijas pasniegšanas veidu valsts un pašvaldību interneta vietnēs, kur ir sarežģīti, auditorijai neizprotami termini un oficiālie normatīvo aktu traktējumi.

Diskusijās tika konstatēts, ka ārvalstīs dzīvojošie tautieši vairāk uzticas pašvaldībām, nevis valstij, tās organizācijām un pārstāvjiem, tāpēc nepieciešams stimulēt pašvaldību aktīvu iesaisti remigrācijas procesos.

Tāpat diskusijā tika pieminēta gan Latvijas vietējās auditorijas, gan jūtami lielas diasporas sabiedrības daļas negatīvā attieksme pret remigrējušajiem tautiešiem.

Risinājumi

- Valstij sadarbībā ar pašvaldībām jāizveido speciāla, valstiska dzīvojamā fonda programma, kas piemērota arī remigrantu vajadzībām.
- Jāpalielina pašvaldību loma remigrācijas sekmēšanā, ņemot vērā, ka potenciālo remigrantu uzticēšanās līmenis pašvaldībām ir augstāks nekā valstij kopumā.
- VARAM uzsāktais pilotprojekts "Reģionālais remigrācijas koordinators" ir vērtējams kā sekmīgs un nepieciešams Latvijas tautsaimniecībai, un tas būtu jāvirza kā valsts finansēts projekts, kā viena no valsts remigrācijas stratēģijas pamatnostādnēm.
- Lai stimulētu remigrantu iesaistīšanos saimnieciskās darbības uzsākšanā, ir nepieciešams turpināt 2018. gadā uzsākto grantu piešķiršanu konkursa kārtībā remigrantiem saimnieciskās darbības uzsākšanai. Šis atbalsts tika īstenots VARAM pilotprojekta "Reģionālais remigrācijas koordinators" ietvaros. Granti remigrantu saimnieciskās darbības uzsākšanai ir viens no stimulējošiem faktoriem, lai mudinātu aizbraukušos atgriezties Latvijā un uzsākt savu saimniecisko darbību.
- Ieinteresēt pašvaldības un aktīvāk iesaistīt tās remigrācijas koordinatoru tīkla izveidē.
- Apvienot, piemēram, VARAM ietvaros, pašvaldību un citu organizāciju aktivitātes pozitīvas un saistošas vides, darba piedāvājumu un atbalsta instrumentu popularizēšanā gan diasporai, gan Latvijas vietējai auditorijai.
- Nepieciešams aktīvāk popularizēt pozitīvo pieredzi par veiksmīgiem atgriešanās stāstiem Latvijā, tādējādi mazinot negatīvo attieksmi pret remigrantiem un psiholoģisko diskomfortu atgriezties plānotājiem.

Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai

Lai sekmīgi novadītu informāciju līdz mērķauditorijai, ir izveidotas vairākas tīmekļa vietnes. VARAM ir izveidojusi tīmekļa vietni ***paps.lv***, kurā pieejama **informācija par reģionālo remigrācijas koordinatoru pakalpojumiem**, kā arī ***Vietagimenei.lv***, kurā apkopota **informācija par pašvaldību sniegto atbalstu ģimenēm ar bērniem.**

Būtisks informācijas novadīšanas procesā ir VARAM īstenotais pilotprojekts remigrācijas sekmēšanai, kur reģionālie remigrācijas koordinatori sniedz individuālus informācijas piedāvājumus potenciālajiem remigrantiem.

NVA tīmekļa vietne *NVA.gov.lv*, kā arī *CV* un vakanču portāls ir svarīgi instrumenti iekšējā darbaspēka apritē un darbaspēka pārkvalifikācijas un mūžizglītības programmu realizēšanā, kā arī NVA īstenotajām iniciatīvām remigrācijas veicināšanai. Tomēr NVA portāls ir visai mazpazīstams diasporas vidū. Dažkārt ir vērojama uzņēmēju neticība iespējai darba piedāvājumu portālos atrast kvalificētu darbaspēku.

Nozīmīgas ir arī privātā sektora izveidotās iniciatīvas.

***Latvijastrādā.lv*:** sociālā kustība, kas iesaista uzņēmējus, lai atgrieztu aizbraukušos cilvēkus darbam Latvijā. *Latvijastrādā.lv* tīmekļa vietnē var iepazīties ar vairāk nekā 70 darba devējiem, kuri ir īpaši atvērti un gatavi attālināti veikt intervijas un ar izpratni uztvert remigrantu pārcelšanās procesu.

***Yourmove.lv*:** darba un informācijas portāls, kas savieno profesionāļus ar pasaules pieredzi un uzņēmumus Latvijā, kas šo pieredzi spēj novērtēt, kā arī apkopo uzziņas par darba tirgu un iekārtošanos uz dzīvi Latvijā.

Savukārt valsts izveidotā portāla ***Latvija.lv*** mērķis ir nodrošināt ātru un ērtu piekļuvi valsts un pašvaldību institūciju sniegtajiem pakalpojumiem. Diskusijā tas tika arī daudz kritizēts, jo ir grūti atrast nepieciešamo informāciju, pakalpojumu aprakstos tiek lietota sarežģīta normatīvo aktu valoda, kas nav izprotama vienkāršam apmeklētājam.

Latvijas Universitātes pētījumi liecina, ka trešdaļa Latvijas iedzīvotāju izmanto internetā pieejamo informāciju.

Diskusijā izskanēja viedoklis, ka mūsdienu apstākļos informācijas apjoms ir ārkārtīgi liels. Informācija kopumā ir pieejama, taču indivīda dzīves ritms ir ļoti straujš, tāpēc cilvēkam nav iespējams atvēlēt pietiekami daudz laika, lai atrastu un izprastu nepieciešamo informāciju. Rezultātā viņš neiegūst sev aktuālo, vajadzīgo informāciju. Sekas tam ir negatīvi spriedumi, ka neko nevar atrast un saprast, ka viss ir slikti. Šāds noskaņojums tiek pārnests uz indivīda apkārtējo sabiedrību, kas galarezultātā summējas ar lielas sabiedrības un it sevišķi diasporas daļas negatīvo spriedumu, ka Latvijā viss ir slikti.

Izskanēja viedoklis, ka visa nepieciešamā informācija ir atrodama un saprotama, jo – "kas meklē, tas atrod". Tomēr pašreizējā Latvijas situācijā, kad vēlamies, lai mūs sadzird, lai ārvalstīs dzīvojošie tautieši iegūst informāciju par pozitīvajām pārmaiņām Latvijas dzīves un darba vidē, ir akūti nepieciešams mainīt komunikācijas filozofiju un stratēģiju no vienkāršas informācijas ievietošanas, lai tikai tā būtu, uz stratēģisku un pārdomātu komunikāciju ar mērķi ne tikai sasniegt auditoriju, bet arī novadīt līdz tai informācijas būtību. Tas veicinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Diskusijas dalībnieki secināja, ka pozitīvas informācijas novadīšanas pamatā vispirms ir priekšrocību uzskaitījums dzīvei Latvijā pretstatā dzīvei ārvalstīs.

Latvijas priekšrocības:

- ✓ individuāla pieeja bērniem skolās, iespējas izmantot individuālo papildu apmācību;
- ✓ izglītot un audzināt bērnus Latvijā ir lētāk;
- ✓ reģionos un Latvijā kopumā darba vietas un pakalpojumi atrodas daudz tuvāk nekā Eiropā;
- ✓ iespējas dzīvot harmoniskāk, drošāk un mierīgāk;
- ✓ iespējams atbrīvoties no depresijas un nostalģijas par dzimto vidi.

<u>Risinājumi</u>

- Nepieciešams intensīvāk popularizēt pozitīvo pieredzi par veiksmīgiem atgriešanās stāstiem Latvijā, tādējādi mazinot negatīvo attieksmi pret remigrantiem un psiholoģisko diskomfortu atgriezties plānotājiem.
- Priekšrocību apzināšana un popularizēšana dzīvei Latvijā jārealizē ne tikai interneta vidē, bet visā sabiedriskajā telpā kopumā, īpaši Latvijas sabiedrībai, jo labākais un uzticamākais prezentētājs ārzemēs dzīvojošajiem ir Latvijā dzīvojošie radi un draugi.
- **Valstij nepieciešama vienota komunikācijas stratēģija diasporas jautājumos. Ir ne tikai jāizveido kopīgs informācijas novadīšanas tīkls, lai aptvertu visplašāko auditoriju gan Latvijā, gan ārpus tās robežām, bet arī jānodrošina mērķu sasniegšana pēc būtības, pateicoties nepieciešamās informācijas apritei. Latvijas Nacionālo vērtību fonds ir gatavs uzņemties šādas stratēģijas izstrādāšanas koordinēšanu un ieviešanu, veidojot ekspertu darba grupas un iesaistot nepieciešamās sadarbības organizācijas.**
- Ieguvumi no vienotas komunikācijas stratēģijas:
  - ✓ iespēja virzīt sabiedrības domu vēlamajā virzienā, kvalitatīvāk un ātrāk sasniegt izvirzītos mērķus;
  - ✓ iespēja kvalitatīvi koordinēt komunikācijas procesus;
  - ✓ iespēja efektīvi optimizēt un koordinēt saistošos izdevumus;
  - ✓ mazināt trešo valstu darbaspēka ieplūšanu Latvijā.
- Portāls *Latvija.lv* ir uzskatāms par valsts galveno informācijas avotu un tā saucamo vienas pieturas aģentūru interneta vidē par valsts un pašvaldību institūciju sniegtajiem pakalpojumiem.
- Nepieciešams izanalizēt un uzlabot portāla *Latvija.lv* izmantošanas ērtumu un pakalpojumu kvalitāti, pakalpojumu aprakstos lietojot valodu, kas nav specifiska vai citēta no normatīvajiem aktiem, bet ir saprotama ikvienam pakalpojumu izmantotājam.
- NVA tīmekļa vietne *NVA.gov.lv*, kā arī *CV* un vakanču portāls ir valsts galvenais instruments iekšējā darbaspēka apritē un darbaspēka pārkvalifikācijas un mūžizglītības programmu realizēšanā, tāpēc publiskajām aktivitātēm sabiedriskajā telpā ir nepieciešams valstisks atbalsts un virziens tandēmā ar ministriju un citu valsts iestāžu aktivitātēm darbaspēka jautājumos.

Otrais forums

2018. gada 22. augustā Cēsīs, Cēsu Tehnoloģiju un dizaina vidusskolā Valmieras ielā 19

Dalībnieks	Organizācija
Jānis Eglīts	VARAM parlamentārais sekretārs
Jānis Rozenbergs	Cēsu novada domes priekšsēdētājs
Dace Ziediņa	VARAM Reģionālās ekonomikas nodaļas vadītāja
Varis Putniņš	VARAM Reģionālās ekonomikas nodaļas vecākais konsultants
Egīls Baldzēns	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības priekšsēdētājs
Guna Kalniņa-Priede	Vidzemes plānošanas reģiona administrācijas vadītāja
Ija Groza	Vidzemes reģiona remigrācijas koordinatore
Baiba Bela	LU asociētā profesore, vadošā pētniece
Lolita Kokina	Cēsu novada pašvaldības izglītības nodaļas vadītāja
Iveta Sietiņsone	Cēsu novada pašvaldības aģentūras "Sociālais dienests" vadītāja
Kārlis Pots	Cēsu novada pašvaldības Komunikācijas un klientu servisa pārvaldes vadītājs
Evita Simsone	NVA direktore
Kristīne Stašāne	NVA direktores vietniece
Olita Untāla	"Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" Vidzemes reģiona vadītāja
Agra Spurdziņa	Nodarbinātības valsts aģentūras Valmieras filiāles vadītāja
Juris Čeičs	LIAA Valmieras biznesa inkubators
Linda Šteinberga	LIAA Valmieras biznesa inkubators
Laima Beroza	Latvijas Darba devēju konfederācija, darba aizsardzības eksperte
Doloresa Volkopa	A/S "Valmieras stikla šķiedra" valdes locekle
Maksims Jekimovs	SIA "Ewart woods"
Patriks Grīva	Latvijas Nacionālo vērtību fonds. Moderators
Ivars Āboliņš	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Egils Cīrulis	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Jānis Gabrāns	Laikraksta "Druva" žurnālists

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi

Novērtējot dzīves un darba vidi Vidzemē, diskusijas dalībnieki izteica šādus viedokļus.

1. Darbaspēks un darba vide Vidzemes reģionā

Vidējais bezdarba līmenis 2018. gada otrajā ceturksnī, pēc NVA datiem, bija 6,4%, tas ir, 5662 reģistrētie bezdarbnieki pret 867 reģistrētām brīvajām darba vietām. Lielāko darba piedāvājumu īpatsvaru veido būvniecība, apstrādes rūpniecība, lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība. Faktiski šis rādītājs ir tuvu dabīgajam bezdarba līmenim, un uzņēmumiem pašreizējā laika posmā kvalitatīva darbaspēka problēmātika ir primāra. Uzņēmēji uzskata, ka patlaban lielākā daļa bezdarbnieku ir mazkvalificēti, nevēlas aktīvi iesaistīties darba tirgū un negrib būt mobili vai pārkvalificēties, taču mūsdienās darba meklētājiem svarīgas ir spējas ātri apgūt jaunas iemaņas, kā arī pielāgoties darba tirgum, jo tas strauji attīstās un mainās. Savukārt NVA dati liecina, ka vismaz 25% bezdarbnieku pusgada līdz gada laikā atrod darbu.

Mūsdienās **būtiska loma uzņēmuma darbības attīstībā ir uzņēmuma esošā darbaspēka kvalifikācijas celšanai un potenciālā darbaspēka apmācībai pašā uzņēmumā.** Tomēr lielai daļai darba devēju būtu jāpārskata sava attieksme pret darba ņēmējiem, darba vides kvalitāti, darbinieku izaugsmes iespējām un darba ražīgumu stimulējošiem faktoriem. NVA un uzņēmēji atzīst, ka ar šodienas bezdarba līmeni un darbaspēka trūkumu asi izjūtama darba ņēmēju migrācija, meklējot

labākus un kvalitatīvākus darba apstākļus un sociālās garantijas. Tāpēc ir svarīga uzņēmēju izpratne un vēlme prezentēt savu darba vidi tiešajos kontaktos ar darba meklētājiem (dažādi publiskie pasākumi), publiskot video un uzskates materiālus par darba vidi un sadzīves aktivitātēm savos uzņēmumos. Būtiska ir arī uzņēmumu sociālā tēla veidošana sabiedrībā, kas rada sabiedrības uzticību un pozitīvu attieksmi pret uzņēmumu.

Latvijas Darba devēju konfederācija sadarbībā ar portālu *Prakse.lv* dažādos veidos stimulē uzņēmumu aktivizēšanos savu darbinieku izglītošanā un darba vides uzlabošanā.

Savukārt LIAA biznesa inkubatoros izstrādā un meklē risinājumus mazo un jauno uzņēmumu efektivitātes un darba ražīguma celšanai, izmantojot gan jaunas tehnoloģijas, gan inovatīvus risinājumus darba organizācijā. Piemēram, mazo un jauno uzņēmēju darba slodžu apvienošana, attālinātā darba veida ieviešana uzņēmumos, uzņēmumu stimulēšana izmantot *Skype* intervijas darbinieku atlasei.

Arī šajā diskusijā izskanēja uzņēmēju viedoklis, ka nepieciešams radīt darba ņēmēju konkurenci ar ievesto darbaspēku. Tika pausts viedoklis, ka ievestā darbaspēka un vietējā darbaspēka nodokļiem jābūt vienādiem.

Cēsu foruma diskusijā uzņēmēji un organizāciju pārstāvji kritizēja normatīvo aktu un kontrolējošo iestāžu lielo slogu un izteica pieņēmumus, ka kopumā valstī ir pārāk liela ierēdniecība, kā arī īpaši uzsvēra nodokļu sistēmas biežās un neparedzamās izmaiņas, kas traucē uzņēmuma ilgtermiņa stratēģijas plānošanu un darba vides uzlabošanu.

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības pārstāvis uzsvēra, ka nozares ģenerālvienošanās būtu viens no veidiem, kā sakārtot darba tirgu un uzlabot darbaspēka uzticību uzņēmējiem un valstij kopumā.

Risinājumi

- Lai mazinātu uzņēmēju spiedienu un vēlmi atvieglot nodokļu slogu ievestajam darbaspēkam, būtu nepieciešama valsts mērķtiecīga, plānveida un aktīva rīcība remigrācijas procesa īstenošanā, kā arī šā procesa aktīvas publicitātes īstenošana un skaidrošana Latvijas sabiedrībai un diasporai.
- Valsts nodokļu sistēmai jābūt ilglaicīgi paredzamai.
- Nepieciešams paaugstināt vidējo un mazo uzņēmumu efektivitāti tirgū, lai uzņēmēji varētu ar izpratni pielāgoties tirgus attīstības tendencēm.
- Nepieciešams mazināt normatīvo aktu slogu un kontrolējošo iestāžu radīto administratīvo slogu. Ieteikums būtu organizēt pašvaldību, iestāžu speciālistu un uzņēmēju kopīgu darba grupu vai pasākumu kopumu, lai veiktu pētniecisku un analītisku darbu par normatīvo aktu slogu un kontrolējošo iestāžu radīto administratīvo slogu Latvijā. Sagatavotais izvērtējums būtu jāiesniedz valdībā un Saeimā, lai panāktu optimālu rezultātu.
- Nepieciešams organizēt darba vidē balstītas apmācības, kam ir pieejams valsts finansējums, tostarp palielinot uzņēmēju informētību par šādām iespējām. ESF projekta "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai" (projekts Nr. 7.1.1.0/15/I/001) ietvaros īstenotā aktīvā nodarbinātības pasākuma "Apmācība pie darba devēja" mērķis ir darba devējam vajadzīgā darbinieka praktiskā sagatavošana, organizējot apmācību pie darba devēja; tāpat arī LDDK ar ES atbalstu īstenots projekts, lai profesionālo vidējās izglītības un arodizglītības iestāžu audzēkņiem nodrošinātu darba vidē balstītu mācību, kā arī prakses iespējas.
- Nepieciešams pārskatīt bezdarbnieku izglītības finansējumu un tematiku, lai viņi efektīvāk iekļautos darba tirgū, mazināt formālās darbības gan sociālajos dienestos, gan ilgstošo bezdarbnieku vidū. Veicināt apmācību programmas uzņēmumos, kur juridiskā atbildība ir gan darba devējam, gan darba ņēmējam.
- Nepieciešama uzņēmēju izglītošana, piemēram, organizējot labās darba vides un sociālo pabalstu prakses apmaiņu starp uzņēmējiem.

2. Dzīves vide – pakalpojumi ģimenēm ar bērniem

Pašvaldība uzsver, ka nepieciešami konkrēti ilgtermiņa instrumenti, kas palīdz jaunajām ģimenēm ar bērniem. Tāpēc pašvaldība pēta un apzina vietējo iedzīvotāju pieprasījumu pēc profesionālās izglītības dažādās nozarēs un cenšas tās attīstīt. Tomēr jāatzīst, ka pirmsskolas izglītības

pakalpojumi vēl ir nepietiekami, tāpēc pašvaldība vēlētos lielāku privātā sektora iesaisti šīs problemātikas risināšanā.

Pašvaldība arī nodrošina atbalstu ģimenēm, kuras netiek pie pakalpojuma, un vientuļajām māmiņām izglītības iegūšanai. Cēsīs ir pieejams atbalsts remigrantu bērniem latviešu valodas, kultūras un vēstures apguvei no valsts mērķdotācijas programmas. Īpaši svarīga ir pašvaldības vēlme stratēģiski un mērķtiecīgi plānot atbalsta mehānismus ģimenēm ar bērniem. Nepieciešams mudināt pašvaldības attīstīt ne tikai pieejamo pabalstu klāstu, bet arī pakalpojumu pieejamību.

Interešu izglītībā pašvaldība vadās pēc pieprasījuma, attīsta tos virzienus, pēc kuriem ir pieprasījums.

Skolās savukārt būtu nepieciešama profesionālā ievirze, taču virziena izvēlei pašvaldībām ir nepieciešama uzņēmumu vai veselas nozares iesaiste, lai piedāvājums atbilstu pieprasījumam.

Izvērtās diskusija par skolu kvalitāti un tās noteikšanu, jo vecāki vēlas, lai bērni izglītību iegūst kvalitatīvās skolās. Tika pausts viedoklis, ka valstī nav definēti izglītības kvalitātes kritēriji. Patlaban izglītības kvalitāti nosaka pieprasījums pēc konkrētās skolas. Īpaši tika uzsvērts, ka mūsdienās akūti svarīga ir darba tikuma un atbildības ieaudzināšana skolu jaunatnē. Jaunieši, beidzot mācību iestādes un iesaistoties darba tirgū, ir nesagatavoti, bez pieredzes. Viņiem trūkst izpratnes par darba kvalitātes un ražīguma atbilstību atalgojumam.

<u>Risinājumi</u>

- Nepieciešama valsts politika jaunatnes darba un sadzīves pieredzes attīstīšanā mācību iestādēs.
- Nepieciešams mainīt vai pilnveidot izglītības sistēmu Latvijā atbilstoši mūsdienu dzīves un darba vides prasībām, veidojot uz lietpratību balstītu saturu, izvērtējot un apkopojot labāko attīstīto valstu pieredzi.
- Izglītības sistēma Latvijā tiek plaši kritizēta, tāpēc nepieciešams aktivizēt politisko gribu, lai IZM īstenotu analīzes, izmaiņu izstrādes un ieviešanas projektus izglītības sistēmā, kas balstīti uz ilglaicīgu un fleksiblu, mūsdienu dzīves nepieciešamībām pielāgoties spējīgu sistēmu.
- Pašvaldībām jāorientējas ne tikai uz pabalstu sistēmu, bet arī jāattīsta pakalpojumu pieejamību.

3. Remigrantu pieredze

Dzīvojamais fonds ir viena no galvenajām remigrācijas (un ne tikai) īstenošanas problēmām pašvaldībās. Lielu daļu ārzemēs dzīvojošo apmierinātu arī iespēja īrēt dzīvokli , taču pašvaldībām nav ko piedāvāt.

Būtisks faktors remigrācijas procesa veicināšanā un stabilizēšanā ir remigrantu negatīvās pieredzes mazināšana. Daļa ārvalstīs dzīvojošo tautiešu, pieņemot spontānu, nesagatavotu lēmumu atgriezties uz dzīvi Latvijā, nav gatavi iekļauties Latvijas ekonomiskajā un sadzīves vidē. Liela daļa šādu remigrantu pēc neilga laika atkal dodas prom no Latvijas ar negatīvām emocijām. Šie tautieši savu slikto pieredzi un emocijas izplata tālāk apkārtējā sabiedriskajā lokā, kas daļā diasporas rada negatīvu priekšstatu, ka Latvijā nekas nav mainījies un viss ir slikti. Lai veicinātu pozitīvu remigrācijas procesu, būtiski ir informēt diasporas sabiedrību par to, ka **atgriešanās Latvijā ir rūpīgi jāplāno un tai jāsagatavojas**. Zināms, ka sadzīves un darba vide un principi katrā valstī tomēr ir atšķirīgi, tāpēc ir nepieciešams laiks, lai pēc 8–10 gadu prombūtnes izzinātu un izprastu darba un sadzīves vides situāciju un noteikumus šodienas Latvijā, pareizi sagatavotu nepieciešamo dokumentāciju, noskaidrotu, kā ģimene spēs iekļauties konkrētajā vidē. Tikai pareizi sagatavojoties, ir pamats cerēt, ka atgriešanās Latvijā noritēs veiksmīgi. Tāpēc remigrācijas koordinatoru darbības popularizēšana gan diasporas, gan Latvijas sabiedrībā ir īpaši būtiska. Svarīgi ir arī nodrošināt iespējas viegli atrast un saprast remigrantiem nepieciešamo informāciju, jo potenciālos remigrantus uztrauc gan dažādas sadzīviskas, gan juridiskas, gan praktiskas nianses. Piemēram, kāda ir skolu un bērnudārzu pieejamība, kā viņu bērni iejutīsies sadzīviskajā vidē skolās un bērnudārzos, vai mācību iestādēs viņiem būs pieejama palīdzība latviešu valodas pilnveidošanai. Satrauc izglītības dokumentu pielīdzināšanas iespējas, finanšu uzkrājumu pārvedumi uz Latviju, pensiju pielāgošana, interesē arī mūžizglītība. Protams, daudzus interesentus neapmierina piedāvātais algu apmērs Latvijā, kā arī minimālā alga. Ir jūtama neuzticība darba devēju solījumiem, kas jau ir Latvijas uzņēmēju vides ētikas problēma. Daudzi uzskata, ka **darba sludinājumos jābūt minētam potenciālajam atalgojuma apmēram**, kas Latvijā nu jau ir atrisināta problēma, 2018. gada nogalē veicot izmaiņas normatīvajā regulējumā, kas paredz, ka darba sludinājumos jānorāda piedāvātā amata algas amplitūda. Tie

potenciālie remigranti, kuri interesējas par uzņēmējdarbības uzsākšanu Latvijā, atzīst, ka viņus biedē nodokļu politika valstī.

Pārsvarā tautieši, kuri interesējas par atgriešanos Latvijā, savu potenciālo dzīvesvietu saista ar pilsētvidi, tomēr ir arī interese par atgriešanos laukos.

Kopumā konstatēts, ka lielas daļas sabiedrības viedoklis par remigrantiem ir negatīvs gan diasporas, gan Latvijas vietējās sabiedrības vidū. Valda uzskats, ka atgriežas tikai neveiksminieki, kuri nav spējuši iekārtoties ārvalstīs, kas, protams, rada nelabvēlīgu fonu vēlmei atgriezties Latvijā. Kopumā reģionālie remigrācijas koordinatori ir konstatējuši, ka cilvēku viedokli par Latviju veido tas mērķis, kāpēc viņi ir aizbraukuši, un viņos ir aizvainojums par iemesliem, kuru dēļ ir nācies aizbraukt. Koordinatori secinājuši, ka lielai daļai diasporas ir maz informācijas un izpratnes par šodienas darba un dzīves vides situāciju Latvijā un viņu izpratne un izjūtas ir saistītas ar to laiku, kad viņi devās prom no Latvijas.

Risinājumi

- Valstij sadarbībā ar pašvaldībām jāizveido speciāla, valstiska dzīvojamā fonda programma.
- Reģionālajiem remigrācijas koordinatoriem ir būtiska loma tiešajā komunikācijā ar diasporas interesentiem par atgriešanos Latvijā, tāpēc valstij nepieciešams aktivizēt pašvaldību iesaisti remigrācijas koordinatoru tīkla izveidē, lai paplašinātu iespējas komunicēt ar maksimāli lielāku diasporas auditoriju.
- Jāapvieno, piemēram, VARAM ietvaros, pašvaldību un saistošo organizāciju, kā arī uzņēmēju aktivitātes pozitīvas un saistošas dzīves vides, darba piedāvājumu un atbalsta instrumentu popularizēšanā gan diasporai, gan Latvijas vietējai auditorijai.
- Nepieciešams popularizēt pozitīvo pieredzi par veiksmīgiem atgriešanās stāstiem Latvijā, tādējādi mazinot gan negatīvo attieksmi pret remigrantiem, gan psiholoģisko diskomfortu tiem, kuri plāno atgriezties Latvijā.
- Aktīvi iesaistīt pašvaldības savas darba un dzīves vides popularizēšanā.

Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai

Šajā diskusijā tika izteikti viedokļi, ka nav skaidrs, kur un kā sākt meklēt nepieciešamo informāciju par atgriešanos Latvijā, kā arī informāciju par priekšdarbiem mītnes zemē pirms atgriešanās, kas norāda uz nepieciešamību reklamēt interneta vietni *paps.lv*. Tā kā informācijas apjoms ir milzīgs un interneta vietņu ļoti daudz, auditorija nespēj orientēties, lai atrastu tieši sev nepieciešamo. Valsts un pašvaldību interneta portāliem ir atšķirīga uzbūve un struktūra, atšķirīgi konkrēto tēmu sadaļu nosaukumi. Tas apgrūtina portālu apmeklētājiem atrast vajadzīgo sadaļu un informāciju. Portāla apmeklētājs apjūk, jo viņam nav saprotams, kā orientēties izvēlētajā vietnē. Līdz ar to viņam sākotnēji ir jāiepazīstas ar mājaslapas uzbūvi, specifiku, jāpatērē ilgs laiks, līdz atrod sev nepieciešamo informāciju. Tādējādi apmeklētājs zaudē pacietību un, neiegūstot sev vēlamo informāciju, vienkārši pamet mājaslapu. Tika norādīts, ka informācijas valoda nav saprotama parastam apmeklētājam. Mūsdienās katrai pašvaldībai ir interneta vietne, kurā tā cenšas ievietot maksimāli pilnvērtīgu informāciju, kas varētu būt nepieciešama iedzīvotājiem. Pašvaldības pastāvīgie iedzīvotāji, protams, orientējas savas pašvaldības mājaslapā jo pastāvīgi to lieto, taču, ja pašvaldība orientējas uz jaunu iedzīvotāju piesaisti savā novadā vai pilsētā, ir jāorientējas uz auditoriju, kura nepazīst tās resursu, bet vēlas atrast sev nepieciešamo informāciju. Vēl joprojām tika izteikts viedoklis, "kas meklē, tas atrod", taču bija arī iebildumi, jo, ja pašvaldība aicina tautiešus uz dzīvi savā pašvaldībā, auditorija jāuzrunā tai saprotamā valodā un ar visiem pieejamajiem līdzekļiem. Diskusijā tika secināts, ka nepieciešams aktīvāk komunicēt sociālajos tīklos un uzrunāt mērķauditoriju viņu interešu grupās.

Diskusijā tika pieminēts, ka liela daļa ārzemēs dzīvojošo tautiešu savus radus apciemot ierodas vasaras mēnešos un tad viņus ir iespējams uzrunāt tepat Latvijā.

Diskusijā tika nosauktas patlaban aktīvās mērķgrupas: ģimenes ar pirmsskolas vecuma bērniem, pirmspensijas vecuma cilvēki, jaunie speciālisti, kas izglītību ieguvuši ārzemēs, personas ar kredītu slogu.

Diskutējot par lielas diasporas daļas negatīvo attieksmi pret Latviju un tiem, kuri atgriežas vai plāno atgriezties, tika konstatēts, ka ir nepieciešams maksimāli palielināt pozitīvās informācijas plūsmu ne tikai internetā, bet arī mediju vidē. Kā Latvijas priekšrocības tika minētas:

- ✓ individuāla pieeja bērniem skolās, iespējas izmantot individuālo papildu apmācību;
- ✓ audzināt bērnus Latvijā un izglītot latviešu valodā;
- ✓ reģionos un Latvijā kopumā darbs un pakalpojumi atrodas daudz tuvāk nekā Eiropā;
- ✓ ir iespēja vadīt harmoniskāku, drošāku un mierīgāku dzīvi;
- ✓ lielāka dzīves drošība nekā daudzviet Eiropā, grautiņi, terorisms, fiziska masveida iespaidošana – tie ir minimāli dzīves riski Latvijā;
- ✓ iespēja atbrīvoties no depresijas un nostalģijas pēc dzimtās vides.

<u>Risinājumi</u>

- Nepieciešams popularizēt pozitīvo pieredzi par veiksmīgiem atgriešanās stāstiem Latvijā, tādējādi mazinot gan negatīvo attieksmi pret remigrantiem, gan psiholoģisko diskomfortu tautiešiem, kuri plāno atgriezties Latvijā.
- Popularizēt atgriešanos Latvijā kā modes lietu.
- Priekšrocību dzīvei Latvijā apzināšana un popularizēšana ne tikai interneta vidē, bet visā sabiedriskajā telpā kopumā, īpaši Latvijas sabiedrībai, jo labākais un uzticamākais prezentētājs ārzemēs dzīvojošajiem ir Latvijā dzīvojošie radi un draugi.
- Pašvaldībām, kuras vēlas piesaistīt sev remigrantus vai iekšējos Latvijas migrantus, būtu nepieciešams izveidot vienotus informācijas pasniegšanas principus un formātus. Tas interesentiem dotu iespēju ātrāk un vieglāk atrast nepieciešamo informāciju.
- Aktīvāk un pastāvīgāk komunicēt par remigrācijas procesu sociālajos tīklos, meklējot diasporas interešu grupas. Tas ir līdzeklis, kā uzturēt kontaktu, saikni un radīt interesi par dzīvi Latvijā, lai tālāk iedziļinātos informācijas nesējos, piemēram, *paps.lv* un citu portālu informācijā. Maksimāli izmantot sociālo tīklu populārākās reklāmas iespējas.
- **Valstij ir nepieciešama vienota komunikācijas stratēģija diasporas jautājumos. Ir ne tikai jāizveido vienots informācijas novadīšanas tīkls, sasniedzot visplašāko auditoriju gan Latvijā, gan ārpus tās robežām, bet arī jānodrošina mērķu sasniegšana pēc būtības, izmantojot nepieciešamās informācijas apriti. Latvijas Nacionālo vērtību fonds ir gatavs uzņemties šādas stratēģijas izstrādāšanas koordinēšanu un ieviešanu, veidojot ekspertu darba grupas un iesaistot nepieciešamās sadarbības organizācijas.**
- Vienotas komunikācijas stratēģijas ieguvumi:
  - ✓ iespēja virzīt sabiedrības domu vēlamajā virzienā, kvalitatīvāk un ātrāk sasniegt izvirzītos mērķus;
  - ✓ iespēja kvalitatīvi koordinēt komunikācijas procesus;
  - ✓ iespēja efektīvi optimizēt un koordinēt saistošos izdevumus;
  - ✓ mazināt trešo valstu darbaspēka ieplūšanu Latvijā.
- Portāls *Latvija.lv* ir uzskatāms par valsts galveno informācijas avotu un tā saucamo vienas pieturas aģentūru interneta vidē par valsts un pašvaldību institūciju sniegtajiem pakalpojumiem.
- Nepieciešams izanalizēt un uzlabot portāla *Latvija.lv* izmantošanas ērtumu un pakalpojumu kvalitāti, pakalpojumu aprakstos izmantojot valodu, kas nav specifiska vai citēta no normatīvajiem aktiem, bet ir saprotama ikvienam pakalpojumu izmantotājam.
- NVA tīmekļa vietne *NVA.gov.lv*, kā arī *CV* un vakanču portāls ir valsts galvenais instruments iekšējā darbaspēka apritē un darbaspēka pārkvalifikācijas un mūžizglītības programmu realizēšanā, tāpēc publiskajām aktivitātēm sabiedriskajā telpā ir nepieciešams valstisks atbalsts un virziens tandēmā ar ministriju un valsts iestāžu aktivitātēm darbaspēka jautājumos.
- NVA varētu organizēt *online* vakanču gadatirgus, uzrunājot diasporu.
- Organizēt aktivitātes publiskajos pasākumos vasarā, lai pastāstītu ciemos atbraukušajiem tautiešiem par darba un dzīves vidi Latvijā.

Trešais forums

2018. gada 14. septembrī Liepājā, Liepājas Olimpiskajā centrā Brīvības ielā 39

Dalībnieks	Organizācija
Jānis Eglīts	VARAM parlamentārais sekretārs
Arnis Vītols	Liepājas pilsētas pašvaldības administrācijas Attīstības pārvaldes Ekonomikas nodaļas vadītājs
Gatis Ginters	Liepājas speciālās ekonomiskās zonas biznesa attīstības vadītājs
Kristīne Smilga	Kurzemes reģiona remigrācijas koordinatore
Egīls Baldzēns	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības priekšsēdētājs
Linda Markuss-Narvila	Liepājas pilsētas Izglītības pārvaldes vadītāja vietniece
Linda Krasovska	Liepājas pilsētas Sociālā dienesta vadītāja
Dace Baumane	NVA Liepājas filiāles vadītāja
Ilze Grundmane	"Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" Kurzemes reģiona vadītāja
Gints Reķēns	LIAA Liepājas biznesa inkubators
Intars Zēns	"Coworking Liepaja" valdes priekšsēdētājs, Kurzemes biznesa inkubators
Baiba Kūma	Kurzemes plānošanas reģiona Uzņēmējdarbības centra vadītāja
Brigita Dreiže	Liepājas pilsētas Pašvaldības administrācijas Sabiedrības pārvaldes speciāliste
Patriks Grīva	Latvijas Nacionālo vērtību fonds. Moderators
Egils Cīrulis	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Ivars Āboliņš	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Anita Nagle-Cīrule	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Ilgvars Skrīvers	SIA "Studiums"
Guntis Brūders	SIA "Eurolife Latvia"

Pirmā daļa. Darba un dzīves vide

Novērtējot dzīves un darba vidi Kurzemē, diskusijas dalībnieki izteica savus viedokļus.

1. Darbaspēks un darba vide

Vidējais bezdarba līmenis 2018. gada augustā, pēc NVA datiem, bija 7%. Kurzemes reģionā tie ir 7892 bezdarbnieki pret 1817 brīvajām darba vietām. Piemēram, Liepājas novadā ir reģistrēti ap 2540 bezdarbnieku, no kuriem ap 1000 ir ilgstošie, ap 500 ar invaliditāti, ap 1000 pirmspensijas vecuma cilvēki un ap 600 jauniešu. Minēts, ka vairāk trūkst mazāk kvalificēta darbaspēks.

Liepājā ir vērojama darba devēju elastīgāka stratēģija darbinieku problemātikas risināšanā. Kā viens no darbaspēka problēmas risinājumiem ir ilgtermiņa stratēģija darbinieku piesaistē, uzsākot sadarbību ar skolām un iesaistot skolēnus uzņēmumu un nozares izzināšanā un praktiskajās nodarbēs.

Uzņēmēji atzīst, ka Liepāja ir uzņēmējdarbībai draudzīga pašvaldība. Uzņēmējs, kurš ir atgriezies no ārzemēm uz dzīvi Latvijā, uzskata, ka Liepājā ir ļoti vienkārši uzsākt uzņēmējdarbību un birokrātiskais slogs ir neliels. Arī atbalsta instrumenti uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai ir pietiekami: pašvaldības konkursi finansiālam atbalstam, ALTUM atbalsta programmas, LIAA Liepājas un Kurzemes biznesa inkubatori, Lauku atbalsta dienests (LAD) un VARAM ieviestie granti remigrantu saimnieciskās darbības uzsākšanai. Tika minēts, ka veiksmīgai biznesa attīstībai uzņēmējiem vairāk jāievieš jaunās tehnoloģijas un nepieciešams plašāks pasaules redzējums noieta tirgus meklējumos.

Kā vienu no galvenajiem ekonomikas attīstību bremzējošajiem faktoriem uzņēmēji min dzīvojamā fonda trūkumu. Šī problēma ir akūta visā valstī. Forumā tika piedāvāts risinājums – īres namu attīstība, pašvaldībām sadarbojoties ar valsti un banku sektoru. Kā pozitīvs piemērs tika minēti Valmieras pašvaldības sasniegumi dzīvojamā fonda attīstībā.

Liepājas pašvaldība kā atbalstu uzņēmējiem redz arī pašvaldības ieguldījumus pilsētas un novada infrastruktūrā. Pašvaldība ir gatava uzklausīt uzņēmēju vajadzības un piedāvāt palīdzību biznesa attīstībā. Katrai nozarei un uzņēmuma attīstības stadijai tiek meklēti savi piemēroti risinājumi.

Risinājumi

- Dzīvojamā fonda attīstībai nepieciešami valstiski risinājumi un lielāka pašvaldību iniciatīva.
- Nepieciešams stimulēt labas pārvaldības prakses pieredzes apmaiņu starp pašvaldībām.
- Nepieciešama uzņēmēju izglītošana, piemēram, organizējot labās darba vides un sociālo pabalstu prakses apmaiņu starp uzņēmējiem ne tikai lokālā, bet arī starpreģionu mērogā.

2. Dzīves vide – pakalpojumi ģimenēm ar bērniem

Liepājas pašvaldība norādīja, ka mācību iestādes patlaban spēj apmierināt pieprasījumu. Lai gan Liepājā ir arī privātie bērnudārzi, trūkst pirmsskolas izglītības iestādes bērniem līdz trīs gadu vecumam. Plaši piedāvāti tiek dažādi bezmaksas interešu pulciņi gan bērniem, gan jauniešiem, gan pieaugušajiem, gan ģimenēm ar bērniem. Liepājā ar pašvaldības atbalstu notiek visdažādākās aktivitātes un ir intensīvs sabiedrisko pasākumu kalendārs visām interešu grupām.

Liepājas pašvaldība nodrošina plašu sociālo atbalstu un pabalstu spektru: dažādus atbalsta veidus ģimenēm ar bērniem, atbalstus veselībai un personām ar īpašām vajadzībām, pabalstus trūcīgām un maznodrošinātām personām, pabalstus bāreņiem un daudzas citas atbalstu un pabalstu programmas. Ja ģimenē ir bērns, kurš reģistrēts bērnudārza rindā, bet no pusotra gada vecuma netiek nodrošināts ar vietu pašvaldības bērnudārzā, ģimene var saņemt no pašvaldības finansiālu atbalstu, lai apmeklētu privāto bērnudārzu. Īpaši svarīga ir pašvaldības vēlme stratēģiski un mērķtiecīgi plānot atbalsta mehānismus dažādām mērķgrupām. Būtiski ir attīstīt ne tikai piedāvāto pabalstu klāstu, bet arī pakalpojumu pieejamību.

Liepājā aktīvi turpinās skolu modernizācija un mūsdienīgas izglītības vides veidošana. Pievilcīgs Liepājas sadzīves un darba vides rādītājs ir pozitīvs iedzīvotāju valsts iekšējās migrācijas saldo (uz pastāvīgu dzīvi iebraukušo skaits attiecībā pret izbraukušo skaitu). Tomēr rādītāji saistībā ar emigrāciju un remigrāciju nav iepriecinoši.

Liepājā ir jūtams spēcīgs lokālpatriotisms, kas pozitīvi izceļas citu pašvaldību vidū. Tas nozīmē, ka liepājnieki ir labākie savas dzīves vides popularizētāji, tāpēc pilsētai tās iedzīvotāji ir labs resurss remigrācijas veicināšanai.

Risinājumi

- Remigrācijas veicināšanas viens no bremzējošiem faktoriem ir pirmsskolas izglītības pakalpojumu nepietiekamība pilsētās. Nepieciešams aktivizēt pašvaldību gribu risināt šo problemātiku, stimulējot privātos uzņēmējus attīstīt pirmsskolas izglītības iestādes.
- Liepājas pašvaldībai ir iespējas izmantot savus iedzīvotājus kā remigrācijas procesa veicinātājus savā pilsētā.

3. Remigrantu pieredze

Kā viens no svarīgākajiem remigrācijas veicināšanas faktoriem tika minēts interesentu informācijas iegūšanas faktors. Ar faktu, ka interneta vidē cilvēki nevar atrast informāciju vai neizprot to, bieži saskaras arī Kurzemes reģiona remigrācijas koordinatore. Tā kā ap 90% interesentu ir ģimenes ar maziem bērniem, koordinatorei daudz tiek uzdoti jautājumi par sadzīvi, kas saistīti ar bērnu izglītošanu, viņu iekļaušanos skolas un bērnudārzu vidē, tāpat dažādi jautājumi, kas saistīti ar valsts un pašvaldību iestādēm, dokumentu kārtošanu, par dažādu normatīvo aktu un dokumentu pielīdzināšanu. Aktuāli ir arī jautājumi par iespēju iegūt izglītību attālināti.

Būtisks faktors remigrācijas procesa veicināšanā un stabilizēšanā ir remigrantu negatīvās pieredzes mazināšana. Daļa ārvalstīs dzīvojošo tautiešu, pieņemot spontānu, nesagatavotu lēmumu atgriezties uz dzīvi Latvijā, nav gatavi iekļauties Latvijas ekonomiskajā un sadzīves vidē. Nereti liela

daļa šādu remigrantu pēc neilga laika atkal dodas prom no Latvijas ar negatīvām emocijām. Šie tautieši negatīvo pieredzi un emocijas izplata tālāk savā apkārtējā sabiedriskajā lokā, kas daļā diasporas rada priekšstatu, ka Latvijā nekas nav mainījies un viss ir slikti. Lai veicinātu pozitīvu remigrācijas procesu, būtiski ir informēt diasporas sabiedrību par to, ka atgriešanās Latvijā ir rūpīgi jāplāno un tai ir jāsagatavojas. Zināms, ka sadzīves un darba vide un principi katrā valstī ir atšķirīgi. Ir nepieciešams laiks, lai pēc 8–10 gadu prombūtnes uzzinātu un izprastu darba un sadzīves vides situāciju un noteikumus šodienas Latvijā, pareizi sagatavotu nepieciešamo dokumentāciju, noskaidrotu visu par ģimenes iekļaušanos konkrētajā atgriešanās vidē. Tikai pareiza sagatavošanās ir pamats tam, ka atgriešanās Latvijā noritēs veiksmīgi. Tāpēc remigrācijas koordinatoru darbības popularizēšana ir īpaši būtiska gan diasporas, gan Latvijas sabiedrībā.

Diskusijas laikā tika konstatēts, ka pašvaldību ietekme lēmumu pieņemšanā par atgriešanos Latvijā ir ļoti būtiska. Tāpēc valsts remigrācijas atbalsta instrumenti un pašvaldību aktīva iesaistīšanās remigrācijas procesā ir šā procesa veiksmīgas norises pamats.

Ir ļoti daudz atbalsta instrumentu saimnieciskās darbības uzsākšanai un pozitīva vide uzņēmējdarbībai, taču diasporā ir liela neticība valstij, tās nodokļu un komunikācijas politikai. Lielā mērā tas ir saistīts ar pozitīvās informācijas trūkumu un aizbraukšanas mērķu negatīvo pieredzi.

Dzīvojamā fonda trūkums arī ir bremzējošs faktors, īpaši īres dzīvokļu segmentā.

Tomēr uzņēmēji, kuri ir atgriezušies Latvijā, atzīst, ka, atgriežoties ar ārzemēs iegūtiem kontaktiem, ir vienkāršāk uzsākt uz eksportu vērstu uzņēmējdarbību. Ar ārvalstu pieredzi ir vieglāk saskatīt biznesa iespējas un, laikus sagatavojoties, samērā viegli realizēt savas biznesa idejas. Uzņēmēji arī uzsver, ka būtiska loma ir pašvaldību atbalstam biznesa uzsākšanai, it sevišķi iestāžu darbinieku profesionalitātei un pozitīvai attieksmei komunikācijā.

Risinājumi

- Nepieciešams izstrādāt un realizēt īpašas reklāmas kampaņas, lai pievērstu uzmanību tam, ka atgriešanās ir savlaicīgi jāplāno.
- Remigrācijas procesa veicināšanā būtiska nozīme ir remigrācijas koordinatoru tīkla paplašināšanai pašvaldībās.
- Jāapvieno, piemēram, VARAM ietvaros, pašvaldību un citu saistošo organizāciju, kā arī uzņēmēju aktivitātes, pozitīvas un saistošas vides, darba piedāvājumu un atbalsta instrumentu popularizēšanā gan diasporai, gan Latvijas vietējai auditorijai.
- Aktīvi iesaistīt pašvaldības savas darba un dzīves vides popularizēšanā.
- Dzīvojamā fonda attīstībai nepieciešams meklēt valstiskus risinājumus un stimulēt pašvaldību lielāku iniciatīvu.

Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai

Iestādēm un organizācijām ir priekšstats, ka informācijas ir pietiekami un to var ērti atrast un lietot. Arī pašvaldība ir pārliecināta, ka informācijas aprite un pieejamība ir pietiekama. Savukārt komunicējot ar interesentiem, kuri vēlas atgriezties Latvijā, rodas pretēji secinājumi. Tas norāda, ka vispirms ir jādefinē mērķi, kādu auditoriju vēlamies sasniegt ar saviem informācijas nesējiem, un tad nepieciešams pielāgot informācijas pasniegšanas veidu un mērķauditorijas sasniegšanas kanālus.

Diskusijā tika minēts diasporas negatīvisms interneta vidē, bet nav īsti risinājumu, kā to mazināt. Ir pozitīvās informācijas plūsma par darba, dzīves vidi un uzņēmējdarbības iespējām, bet trūkst šīs informācijas masveida izplatīšanas stratēģijas. Tika uzsvērts, ka pārsvarā komunikācija balstās uz individuālām pārrunām, taču tas maz ietekmē kopējo auditoriju.

Diskusijā tika konstatēts, ka Latvijas mediju vidē ir pārāk daudz negatīvās informācijas, trūkst pozitīvo procesu atspoguļojuma, savukārt tas nestimulē Latvijas pozitīvā tēla un uzticības valstij stiprināšanu ne Latvijas sabiedrībā, ne diasporas vidū. Nepieciešams rast risinājumus, kā globalizēt Latvijas piedāvājumu pozitīvo dzīvesvides izmaiņu atspoguļošanā.

Diskusijas dalībnieki pieskārās arī latviešu mentalitātei, kūtrumam un neuzņēmībai. Tāpēc svarīgs aspekts ir pozitīvas pieredzes regulāra un intensīva atspoguļošana mediju un interneta vidē,

veicinot uzvarētāju filozofiju. Secinājums bija šāds: gan valstij, gan arī pašvaldībās nepieciešams izstrādāt pozitīvo iespēju pārdošanas stratēģiju.

Risinājumi

- Nepieciešams popularizēt veiksmīgos atgriešanās stāstus, tādējādi mazinot negatīvo attieksmi pret remigrantiem un psiholoģisko diskomfortu tiem, kuri plāno atgriezties Latvijā.
- Veicināt uzvarētāju filozofiju, kas stimulē uzsākt uzņēmējdarbību vai izvirzīt jaunus izaicinājumus savā dzīvē.
- Popularizēt atgriešanos Latvijā kā modes lietu.
- Priekšrocību apzināšana dzīvei Latvijā un to popularizēšana ne tikai interneta vidē, bet visā sabiedriskajā telpā, īpaši Latvijas sabiedrībai, jo labākais un uzticamākais prezentētājs ārzemēs dzīvojošajiem ir Latvijā dzīvojošie radi un draugi.
- Aktīvāk un regulārāk komunicēt par remigrācijas procesu sociālajos tīklos, meklējot diasporas interešu grupas. Tas ir līdzeklis, lai uzturētu kontaktu, saikni un radītu interesi par dzīvi Latvijā, kas tālāk mudinātu iedziļināties informācijas nesējos, piemēram, *paps.lv* un citu portālu informācijā. Maksimāli izmantot sociālo tīklu populārākās reklāmas iespējas.
- **Valstij ir nepieciešama vienota komunikācijas stratēģija diasporas jautājumos. Ne tikai jāizveido vienots informācijas novadīšanas tīkls, lai sasniegtu visplašāko auditoriju gan Latvijā, gan ārpus tās robežām, bet arī jānodrošina mērķu sasniegšana pēc būtības, izmantojot nepieciešamās informācijas apriti. Latvijas Nacionālo vērtību fonds ir gatavs uzņemties šādas stratēģijas izstrādes koordinēšanu un ieviešanu, veidojot ekspertu darba grupas un iesaistot nepieciešamās sadarbības organizācijas.**
- VARAM būtu nepieciešams apkopot remigrācijas koordinatoru pieredzi komunikācijā ar diasporu, kurā atspoguļotos interesentu uzdotie jautājumi par dzīves vidi Latvijā un koordinatoru atbildes par Latvijā pēdējos desmit gados notikušajām pozitīvajām pārmaiņām. Apkopoto materiālu varētu efektīvi izmantot pozitīvā komunikācijā gan ar diasporu, gan pašmāju auditoriju.
- Pašvaldībām un valsts institūcijām nepieciešams piesātināt mediju vidi ar pozitīvās informācijas plūsmu.

Ceturtais forums

2018. gada 18. septembrī Bauskā, Bauskas Kultūras centrā Kalna ielā 18

Dalībnieks	Organizācija
Dainis Rijkuris	VARAM ministra padomnieks
Voldemārs Čačs	Bauskas novada domes priekšsēdētāja vietnieks
Edgars Jānis Paulovičs	Zemgales reģiona remigrācijas koordinators
Māra Bauvare	Bauskas novada administrācijas Izglītības nodaļas vadītāja
Aivars Melderis	Bauskas Sociālā dienesta vadītājs
Ina Krūmiņa	Bauskas Sociālā dienesta vadītāja vietniece
Arturs Dulbe	Bauskas novada sabiedrisko attiecību speciālists
Igunda Bēmane	NVA Bauskas filiāles vadītāja
Mārīte Lazdiņa	"Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" Zemgales filiāles vadītāja
Aivars Svarenieks	SIA "Kronis" direktors
Patriks Grīva	Latvijas Nacionālo vērtību fonds. Moderators
Egils Cīrulis	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Ivars Āboliņš	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Anita Nagle-Cīrule	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Kaspars Elarts	SIA "Latvia Packing"
Evija Lapsiņa	Vecumnieku novada domes remigrācijas projektu vadītāja
Marita Jirgensone	"Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" Zemgales reģiona klientu darījumu vadītāja

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi

Diskusijas dalībnieki izteica savus viedokļus, novērtējot dzīves un darba vidi Zemgalē.

1. Darbaspēks un darba vide Vidzemes reģionā

Pēc NVA datiem, bezdarba līmenis Zemgalē ir sasniedzis pirmskrīzes līmeni, tas ir, 5,8% jeb 1376 reģistrētos bezdarbniekus. Runājot par Latvijas iekšējo potenciālo darbinieku resursu, NVA skaidroja, ka bezdarbnieku vidū ir 26% aktīvo darba meklētāju, kuri arī atrod darbu, savukārt apmēram 25% ir nemotivētie bezdarbnieki, kas neatgriezīsies darba tirgū. Vēl jāpiemin, ka daļa Latvijas iedzīvotāju ir nereģistrētie bezdarbnieki un tiek nelegāli nodarbināti. Tāpēc, ņemot vērā no Latvijas aizbraukušo iedzīvotāju daudzumu, varam secināt, ka kopumā Latvijā ir audzis darba ražīgums, jo iekšzemes kopprodukts Latvijā pieaug ar katru gadu.

Uzņēmēju vidū prevalē uzskats, ka Latvijā darbaspēka tirgū pārsvarā palikuši tikai tie, kuri negrib strādāt, vai tie, kuri ceļo no viena uzņēmuma uz otru. Runājot par darbaspēka pārkvalificēšanos, dominē viedoklis, ka cilvēki ir kūtri mainīt savas darba iemaņas un ka indivīds nemaz nevar sevišķi plašā amplitūdā pārkvalificēties. Sakarā ar to, ka darba tirgū ir izteikts darbaspēka trūkums, ražošanas uzņēmumos ir liela darbinieku rotācija, jo darbaspēka vidē nav konkurences. Vīriešu darba vidē trūkst vairāk nekā sieviešu. Uzņēmēji teic, ka darba algas tiek celtas katru gadu, bet to pieaugums nav tik straujš, kā darba ņēmēji vēlētos. Vietējiem uzņēmējiem daudz līdzekļu ir jāiegulda uzņēmumu kapacitātes un efektivitātes attīstībā, tāpēc nepietiek līdzekļu darba algu straujai celšanai. Un tas ir viens no iemesliem, kāpēc patlaban vēl ir grūti ieinteresēt ārzemēs strādājošos atgriezties uz dzīvi Latvijā, jo pie mums lielākajā daļā nozaru atalgojums nav konkurētspējīgs ar Eiropas attīstītākajām valstīm. Diskusijā uzņēmēji pauda viedokli, ka nepieciešams atvieglot trešo valstu darbaspēka piesaistīšanas kārtību. Tas radītu darbaspēka konkurenci, līdz ar to motivētu vietējos iedzīvotājus strādāt intensīvāk un kvalitatīvāk.

Savukārt valsts institūciju pārstāvji iebilda, ka uzņēmējiem ir intensīvāk jāizmanto valsts piedāvātie instrumenti darbaspēka kvalifikācijas celšanai un pārkvalifikācijai, uz ko uzņēmēji atbildēja, ka pārkvalifikācijas programmām jābūt pastāvīgām, nevis kampaņu veidā, un pielāgojamām uzņēmēju vajadzībām. NVA pārstāve pastāstīja, ka pārkvalifikācijas programmas ir Eiropas Sociālā fonda projekti, kas dažbrīd ir terminēti, tāpēc nav iespējams tos novadīt ilgtermiņā. Diskusijā tika secināts, ka valstij un uzņēmumiem jāstrādā kopā, lai mazinātu ražošanas izmaksas un veicinātu konkurētspēju. Piemēram, subsidētajām darba vietām eksistē kvotas, taču to realizācijas procesam ir jābūt fleksiblam, pretimnākošākam uzņēmumu vajadzībām.

Forumā tika diskutēts par nepieciešamību aktivizēt pašvaldību izpratni par remigrācijas veicināšanu, jo tieši pašvaldību aktivitātes ir svarīgas šajā procesā. Pašvaldību kvalitatīvas dzīves vides piedāvājumi komunikācijā ar diasporu būs efektīvs remigrācijas veicināšanas instruments.

Risinājumi

- Patlaban galvenie ekonomikas izaicinājumi izriet no norisēm darba tirgū – brīvo darba roku skaits samazinās, tas rada spiedienu uz algām un ietekmē ražotāju konkurētspēju. Vienīgais ceļš, kā nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi situācijā, kad darbaspēka daudzums sarūk, ir palielināt ekonomikas produktivitāti un veicināt resursu izmantošanas efektivitāti. Eksporta un investīciju stimulēšana, produktivitātes pieaugums un cilvēkkapitāla attīstība ir būtiskākie faktori, uz ko ir jākoncentrē uzmanība valstī.
- Lai mazinātu uzņēmēju vides spiedienu un vēlmi atvieglot ievestā darbaspēka piesaistīšanas kārtību, būtu nepieciešama valsts mērķtiecīga, plānveida un aktīva rīcība remigrācijas procesa īstenošanā, kā arī šā procesa aktīvas publicitātes īstenošana un skaidrošana Latvijas sabiedrībai un diasporas vidē.
- Aktīvi iesaistīt pašvaldības savas darba un dzīves vides popularizēšanā. Pašvaldību kvalitatīvas dzīves vides piedāvājumi komunikācijā ar diasporu būs efektīvs remigrācijas veicināšanas instruments.

2. Dzīves vide – pakalpojumi ģimenēm ar bērniem

Bauskas novada pašvaldība uzskata, ka jauniešu un pirmsskolas vecuma izglītības iespēju piedāvājums novadā patlaban apmierina pieprasījumu. Liela daļa novada pamatskolu ir ar profesionālu ievirzi. Skolas var patstāvīgi izlemt gan par profesionālo ievirzi, gan dažādu papildu pakalpojumu ieviešanu. Ģimeņu problēmas saistībā ar bērnu izglītības iegūšanu pašvaldība risina ar katru ģimeni individuāli. Kā pozitīva pieredze tiek minēta sadarbība izglītības jomā starp Zemgales novadiem, kopīgi risinot atsevišķu ģimeņu bērnu izglītības iegūšanas iespējas. Apsveicams jaunievedums Zemgalē ir novada mācība, kas stimulē un attīsta jauniešos lokālpatriotismu. Tomēr tika minēts, ka dažbrīd ir **jūtams deficīts pēc uzņēmējdarbības pedagoģijā**, lai risinātu kādus specifiskus bērnu izglītošanas gadījumus.

Apspriežot izglītības sistēmu, foruma dalībnieki diskutēja par vidējās izglītības mērķiem. Tika izteikti divi viedokļi: pirmais – vidusskolām jāsagatavo jaunieši mācībām augstskolās; otrais – vidusskolās jāstimulē karjeras izglītība, profesionāla ievirze uzņēmējdarbības izpratnē un domāšanas veicināšanā. Izglītības reformai būtu jādefinē vidusskolu statuss un kompetences. Negatīvi tika vērtēti publiski pieejamie skolu reitingi. Kā arguments tika minēta vecāku nevēlēšanās laist savus bērnus "zaudētāju" skolā. Kritēriji, pēc kuriem skolas tiek vērtētas, tika atzīti par pārāk šauriem, lai šo skolu reitingu sauktu par "Latvijas skolu reitingu".

Pašvaldību sniegtais sociālo atbalstu un pabalstu klāsts ir ļoti daudzveidīgs un aptver visplašākās iedzīvotāju grupas. Bērniem ir pieejami dažādi bezmaksas interešu pulciņi.

Dzīvojamā fonda jautājums ir aktuāls arī Zemgales reģionā. Mazās pašvaldības patlaban neredz iespēju attīstīt dzīvojamo fondu pašu spēkiem, bez palīdzības valsts līmenī. Īres namu trūkums ir valsts un pašvaldības kopīgi risināma problemātika. Lauku rajonos akūti aktuāla ir ceļu infrastruktūras sakārtošana, jo bez tās faktiski nav iespējams piesaistīt cilvēkus lauku reģioniem.

Mūsdienās īpaši nozīmīga ir jauniešu iesaiste darba vidē un sabiedriskajā dzīvē, izpratnes radīšana par uzņēmējdarbību un uzvarētāju filozofijas ieaudzināšana. Mūsu sabiedrībā diezgan spilgti iezīmējas bailes no kļūdām. Tā ir domāšanas īpatnība. Tāpēc **remigrantu atšķirīgas darba un dzīves vides pieredze vērtējama ka pozitīvs pienesums.**

Risinājumi

- Nepieciešama valsts mēroga politika jaunatnes darba un sadzīves pieredzes attīstīšanā mācību iestādēs.
- Nepieciešams mainīt vai pilnveidot izglītības sistēmu Latvijā atbilstoši mūsdienu dzīves un darba vides prasībām, ieviešot uz lietpratību balstītu saturu, izvērtējot un apkopojot labāko attīstīto valstu pieredzi.
- Izglītības sistēma Latvijā tiek plaši kritizēta, tāpēc nepieciešams aktivizēt politisko gribu, lai IZM īstenotu analīzes, izmaiņu izstrādes un ieviešanas projektus izglītības sistēmā, kas balstīti uz ilglaicīgu un fleksiblu, mūsdienu dzīves nepieciešamībām pielāgoties spējīgu sistēmu.
- Ieteicams ieviest novada mācību skolās; tas ir ļoti labs instruments, kas stimulē un attīsta lokālpatriotismu jauniešos.
- Dzīvojamā fonda attīstībai nepieciešams meklēt valstiskus risinājumus un stimulēt pašvaldību iniciatīvu.

3. Remigrantu pieredze

Arī forumā Bauskā tika diskutēts par to, ka būtisks faktors remigrācijas procesa veicināšanā un stabilizēšanā ir remigrantu atgriešanās negatīvās pieredzes mazināšana. Daļa ārvalstīs dzīvojošo tautiešu, pieņemot spontānu, nesagatavotu lēmumu atgriezties uz dzīvi Latvijā, nav gatavi iekļauties Latvijas ekonomiskajā un sadzīves vidē. Bieži vien liela daļa šādu remigrantu pēc neilga laika atkal dodas prom no Latvijas ar negatīvām emocijām. Tāpēc, lai veicinātu pozitīvu remigrācijas procesu, būtiski ir informēt diasporas sabiedrību par to, ka atgriešanās Latvijā rūpīgi jāplāno un jāsagatavojas tai. Kā nozīmīgs kvalitatīva remigrācijas procesa nodrošinātājs tika minēts remigrācijas koordinators, tāpēc remigrācijas koordinatoru tīkla popularizēšana un paplašināšana ar pašvaldību iesaisti tika vērtēta kā akūta šodienas nepieciešamība kvalitatīvai masveida remigrācijai.
Potenciālajiem remigrantiem ir svarīgi ātri iegūt nepieciešamo informāciju, lai noskaidrotu sev interesējošos jautājumus par darba un sadzīves veidošanu, atgriežoties Latvijā. Tātad informācijas pieejamība un tās satura izprotamība ir vēl viens būtisks faktors remigrācijas veicināšanā.

Tika minēti vairāki iemesli, kas mudina tautiešus atgriezties Latvijā:

- ✓ vēlas, lai bērni izglītību iegūst dzimtajā valodā;
- ✓ ērtāka bērnu skološana;
- ✓ vēlme iegūto pieredzi izmantot Latvijā;
- ✓ atgriežas dzimtas saišu dēļ;
- ✓ ārzemēs vienmēr jutīsies kā iebraucējs.

<u>Risinājumi</u>

- Reģionālajiem remigrācijas koordinatoriem ir būtiska loma tiešajā komunikācijā ar diasporas interesentiem par atgriešanos Latvijā, tāpēc valstij nepieciešams aktivizēt pašvaldību iesaisti remigrācijas koordinatoru tīkla paplašināšanā, lai komunikācija aptvertu maksimāli lielāku diasporas auditoriju.
- Nepieciešams izstrādāt un realizēt īpašas reklāmas kampaņas, lai pievērstu uzmanību tam, ka atgriešanās ir jāplāno savlaicīgi.
- Aktīvi iesaistīt pašvaldības savas darba un dzīves vides popularizēšanā.
- Veicināt remigrācijas procesam nepieciešamās informācijas plašu pieejamību.

Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai

NVA pārstāve uzskata, ka informācija nesasniedz mērķauditoriju, it īpaši Latvijas reģionos un diasporas sabiedrību. Ir grūti orientēties milzīgajā informācijas apjomā. Daudzviet tā tiek dublēta, bet nepilnīgi, un informācijas pasniegšanas formāts ir atšķirīgs, kas auditorijā drīzāk rada apjukumu un neveicina satura izpratni. Piemēram, LAD Zemgales reģionālā lauksaimniecības pārvalde cenšas apkopot un apvienot reģionam saistošo informāciju. Šādi centieni, protams, vērtējami pozitīvi, taču lielāks efekts būtu, ja tiktu ieviesti vienoti informācijas pasniegšanas principi, valoda un stratēģija.

Remigrācijas koordinators pastāstīja, ka personas zaudē iespēju saņemt sociālo atbalstu, ja informācijas trūkuma (vai nespējas to atrast) dēļ nav nokārtojušas nepieciešamās formalitātes mītnes zemē pirms atgriešanās Latvijā. Komunicējot ar auditoriju, konstatēts, ka cilvēkiem īsti nav izpratnes,

ar ko kurš dienests nodarbojas. Liela daļa diskusijas dalībnieku uzskata, ka informācijas plūsma jāvirza caur centralizētu platformu.

Liela daļa jauno uzņēmēju bieži vien slikti orientējas vai vispār nav informēti par plašo atbalsta iespēju klāstu uzņēmējdarbības uzsākšanai. Tas ir novērots ne tikai remigrantu, bet arī vietējo jauno uzņēmēju vidū.

Iestādēm un organizācijām ir priekšstats, ka informācijas ir pietiekami un to var ērti atrast un lietot. Arī pašvaldība ir pārliecināta, ka informācijas aprite un pieejamība ir pietiekama. Savukārt komunikācijā ar interesentiem, kuri vēlas atgriezties Latvijā, rodas pretēji secinājumi. Tas norāda, ka vispirms ir jādefinē mērķis, kādu auditoriju vēlamies sasniegt ar saviem informācijas nesējiem, un tad nepieciešams pielāgot informācijas pasniegšanas veidu un kanālus konkrētās mērķauditorijas vajadzībām. Nepieciešama aktīvāka sociālo tīklu izmantošana, atslēgas vārdi, pētījumi, stratēģija.

Diskusijas finālā tika konstatēts, ka ir nepieciešama pārdomāta stratēģija, kā pasniegt informāciju, kā komunicēt ar auditoriju, kā popularizēt visas iespējamās informācijas vietnes mūsdienu intensīvajā un plašajā informācijas plūsmā, lai sasniegtu vēlamo auditoriju.

Risinājumi

- **Valstij ir nepieciešama vienota komunikācijas stratēģija diasporas jautājumos. Ir ne tikai jāizveido vienots informācijas novadīšanas tīkls, kas varētu sasniegt visplašāko auditoriju gan Latvijā, gan ārpus tās robežām, bet arī jānodrošina mērķu sasniegšana pēc būtības, veicinot nepieciešamās informācijas apriti. Šādas stratēģijas izstrādes koordinēšanu un ieviešanu ir gatavs uzņemties Latvijas Nacionālo vērtību fonds, veidojot ekspertu darba grupas un iesaistot nepieciešamās sadarbības organizācijas.**
- Vienotas komunikācijas stratēģijas ieguvumi:
  - ✓ iespēja virzīt sabiedrības domu vēlamajā virzienā, kvalitatīvāk un ātrāk sasniegt izvirzītos mērķus;
  - ✓ iespēja kvalitatīvi koordinēt komunikācijas procesus;
  - ✓ iespēja efektīvi optimizēt un koordinēt saistošos izdevumus;
  - ✓ mazināt trešo valstu darbaspēka ieplūšanas draudus Latvijā.

Piektais forums

2018. gada 23. novembrī Rīgā, informācijas centrā "Magnetic Latvia" Starptautiskajā lidostā "Rīga"

Dalībnieks	Organizācija
Jānis Eglīts	VARAM parlamentārais sekretārs
Aija Iesalniece	VARAM ministra biroja vadītāja
Varis Putniņš	VARAM Reģionālās ekonomikas nodaļas vecākais konsultants
Rihards Kols	13. Saeimas deputāts
Reinis Znotiņš	13. Saeimas deputāts
Ramona Liepiņa-Krauja	Rīgas reģiona remigrācijas koordinatore
Evita Simsone	NVA direktore
Andra Feldmane	Latvijas Pašvaldību savienības padomniece uzņēmējdarbības jautājumos
Arta Krūze	Latvijas Investīciju attīstības aģentūras vecākā projektu vadītāja
Madara Dambre-Krastkalne	"Attīstības finanšu institūcijas ALTUM" Programmu attīstības departamenta vadītāja
Rihards Rāvis	"Skonto Group" stratēģiskās plānošanas direktors
Māris Urbāns	Uzņēmējs, SIA "Urban serviss"
Jānis Prūsis	Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments
Aldis Bukšs	Ekonomikas ministrijas Ārvalstu investīciju piesaistes nodaļas vecākais referents
Patriks Grīva	Latvijas Nacionālo vērtību fonds. Moderators
Egils Cīrulis	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Alvis Cīrulis	Latvijas Nacionālo vērtību fonds
Ivars Āboliņš	Latvijas Nacionālo vērtību fonds

Pirmā daļa. Dzīves un darba vide Latvijā – vērtējums un priekšlikumi

Diskusijas dalībnieki izteica savus viedokļus par dzīves un darba vidi Rīgas plānošanas reģionā.

1. Darbaspēks un darba vide

Diskusijas sākumā NVA pārstāve informēja, ka darbaspēka un darba piedāvājumu atšķirība starp reģioniem ir ļoti liela. Rīgā koncentrējas vairāk nekā 50% no visām vakancēm. Te darba meklētāji darbu atrod daudz ātrāk nekā reģionos (vidēji 120 dienās, pārējā valstī apmēram 170 dienās). Lielākā daļa no pieejamo darbinieku resursa ir 50+ ar vidējo un/vai profesionālo izglītību. Rīgā bezdarba līmenis ir krietni zem dabiskā, tāpēc darbaspēka resursi jāmeklē reģionos. NVA desmit mēnešos ir piedāvājusi vairāk nekā 77 000 vakanču, patlaban NVA ir piedāvājumā ir 24 000 vakanču.

Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) pārstāve uzskata, ka cēlonis lielajai emigrācijas plūsmai ir atalgojums Latvijā. Atalgojums 1000 eiro (neto) apmērā mazinātu emigrāciju un veicinātu remigrāciju.

Lai uzņēmēji varētu īstenot atalgojuma celšanas politiku un plānot uzņēmumu attīstību ilgtermiņā, jābūt valsts garantētai ilglaicīgai, stabilai, paredzamai nodokļu politikai, secina R. Kols, jo darbaspēka vēlamais atalgojums visu laiku pieaugs.

J. Eglīts uzsvēra, ka uzņēmējiem ir jāmaina peļņas gūšanas psiholoģija. Nevar būt tāda situācija, ka uzņēmuma gada peļņa mērāma miljonos, bet nav iespējams pacelt atalgojumu

darbiniekiem. Nav skaidrs arī tas, kā, uzvarot konkursos un saņemot valsts finansējumu, uzņēmumi nespēj izdzīvot.

J. Prūsis skaidroja, ka konkurētspējīgu atalgojumu var nodrošināt tikai tie uzņēmumi, kas ir globāli konkurētspējīgi, tāpēc ekonomikai jāaug tajos virzienos. Konkurētspējas izaugsme ir īpaši atkarīga no izglītības sistēmas. Uzņēmumi ir spiesti veidot savas mācību programmas augstskolās, lai saņemtu kvalificētus darbiniekus. Lielākajai daļai uzņēmumu nav resursu šādām mācību programmām. Pašvaldībām būtu vairāk jāatbalsta tie uzņēmumi, kuri ir gatavi maksāt pienācīgu atalgojumu.

Latvijas Investīciju attīstības aģentūras (LIAA) pārstāve komentēja, ka ir nepieciešams papildu darbaspēks, lai uzņēmumi attīstītos un paplašinātos. LIAA investoriem Latviju pozicionē kā vietu, kur ieguldīt un attīstīt uzņēmumus nevis ar mazkvalificētu darbaspēku, bet tādus uzņēmumus, kuriem ir nepieciešams augsti kvalificēts darbaspēks. Latvijas uzņēmumiem tiek piedāvātas dažādas programmas, lai paaugstinātu efektivitāti, atrastu eksporta tirgus, ieviestu jaunas tehnoloģijas.

SIA "Urban Serviss" pārstāvis, kura uzņēmumam ir nepieciešams mazkvalificētais darbaspēks, savukārt norādīja, ka Rīgā faktiski nav brīva mazkvalificētā darbaspēka un arī no reģioniem piesaistītie darbinieki cenšas doties tālāk uz ārvalstīm. Valsts konkursos iegūtie līgumi ir ilgtermiņa, pat līdz pieciem gadiem, taču šajā laikā strauji mainās valsts nodokļu politika, līdz ar to iepirkuma finansējums vairs nespēj nosegt izmaksas, jo, piemēram, objektu uzkopšanas biznesā atalgojuma budžets veido 80–85% no noslēgtā līguma summas. Līdz ar to ir neiespējami paaugstināt darbinieku atalgojumu, jo līgumu nosacījumus mainīt vairs nav iespējams.

Ekonomikas ministrijas (EM) pārstāvis norādīja, ka nepieciešams veicināt inovācijas un produktivitāti uzņēmumos, kas samazina mazkvalificētā darbaspēka nepieciešamību.

Foruma dalībnieki diskutēja par to, ka no Latvijas aizbrauc talanti un pietiekami kvalificēts darbaspēks, lai ārvalstīs strādātu mazkvalificētu darbu. Šādi cilvēki, atgriežoties Latvijā, mazkvalificētu darbu nedarīs. Nav jāuztraucas, ka aizbrauc talanti, taču nedrīkst zaudēt saikni ar aizbraukušajiem, lai varētu radīt viņos vēlmi atgriezties Latvijā jau ar pieredzi un entuziasmu. Un svarīgi ir piedāvāt viņiem šādas iespējas.

"Skonto" grupas pārstāvis uzsvēra, ka valstij ir jādefinē remigrācijas prioritātes. Ir iespējams atgūt augsti kvalificētos speciālistus, kuri var celt produktivitāti uzņēmumos, jo tiem ir vērts maksāt konkurētspējīgu atalgojumu.

Risinājumi

- Palaban galvenie ekonomikas izaicinājumi izriet no norisēm darba tirgū – brīvo darba roku daudzums samazinās, kas rada spiedienu uz algām un ietekmē ražotāju konkurētspēju. Vienīgais ceļš, kā nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi situācijā, kad darbaspēka apjoms sarūk, ir palielināt ekonomikas produktivitāti, veicināt resursu izmantošanas efektivitāti. Eksporta un investīciju stimulēšana, produktivitātes pieaugums un cilvēkkapitāla attīstība ir būtiskākie faktori, uz ko jākoncentrē uzmanība valstī.
- Mūsdienās ir liela darbaspēka kustība visā pasaulē, tāpēc jābūt reģionālai stratēģijai darbaspēka kustības regulēšanai.
- Prioritārs ir valsts atbalsts vietējā kapitāla uzņēmumiem.

2. Dzīves vide – pakalpojumi ģimenēm ar bērniem

Izglītība un zināšanas ir pamats attīstībai, tāpēc izglītības sistēma valstī ir nemitīgi jāpilnveido. Ļoti svarīga ir uzņēmumu iesaistīšanās gan izglītības sistēmā, gan mūžizglītības programmās. Nepieciešams rosināt uzņēmējus piedalīties izglītības sistēmas pilnveides procesos, atrast sinerģiju un risinājumus starp reģioniem gan izglītības iespēju, gan uzņēmēju un darbaspēka attiecību balansam. Tāpat aktīvi jāstimulē sabiedrības mobilitāte un pārkvalificēšanās, lai darbaspēka resursi kļūtu universālāki.

Dzīvojamā fonda attīstība ir aktuāla visā valstī, un tā jārisina valstij un pašvaldībām kopā. Pašvaldībām trūkst līdzekļu, ko ieguldīt dzīvojamajā fondā, jo nepieciešams sakārtot infrastruktūru, izmaksāt sociālajos pabalstus utt., tāpēc valstij būtu jāveido atsevišķs fonds, kurā pašvaldības varētu aizņemties nepieciešamos līdzekļus. Pašvaldībām būtu jāiniciē vienošanās ar aizbraucējiem par viņu dzīvokļu izīrēšanu, ko uzraudzītu un administrētu pašvaldība. Tas būtu viens no risinājumiem pagaidu mājokļu piešķiršanai. Īstermiņa īre kopumā kropļo tirgu un nav valsts interesēs, tāpēc dzīvojamo telpu īres likumprojekta tālāka virzīšana ir īpaši aktuāla.

Rīgas reģionā izteikti akūta problēma ir vietu trūkums pirmsskolas izglītības iestādēs. Latvijas

reģionos šis jautājums faktiski ir atrisināts, izņemot lielākās pilsētas, kurās problēma ir aktuāla un gaida risinājumu.

Risinājumi

- Izglītības sistēma Latvijā tiek plaši kritizēta, tāpēc nepieciešams aktivizēt politisko gribu, lai IZM īstenotu analīzes, izmaiņu izstrādes un ieviešanas projektus izglītības sistēmā, kas balstīti uz ilglaicīgu un fleksiblu, mūsdienu dzīves nepieciešamībām pielāgoties spējīgu sistēmu.
- Viens no remigrāciju bremzējošiem faktoriem ir pirmsskolas izglītības iestāžu nepietiekamība pilsētās. Vajag aktivizēt pašvaldību gribu risināt šo problēmu, stimulējot privātos uzņēmējus attīstīt pirmsskolas izglītības iestādes.
- Dzīvojamā fonda attīstībai nepieciešams meklēt valstiskus risinājumus un stimulēt pašvaldību lielāku iniciatīvu.
- Valsts fonda izveide, kurā pašvaldībām būtu iespēja aizņemties līdzekļus dzīvojamā fonda attīstībai.
- Viens no dzīvojamā fonda problēmu risinājumiem varētu būt valsts dzīvokļu kreditēšanas fonds. Potenciālais dzīvokļa pircējs noslēdz vienošanos ar valsti, un valsts iegādājas dzīvokli, tad persona, īrējot to no valsts un maksājot īres maksu, ilgtermiņā izpērk dzīvokli.
- Dzīvojamo telpu īres likumprojekta tālāka virzīšana ir īpaši aktuāla.

3. Remigrantu pieredze

Remigrācijas atbalsta pasākumu plānam 2013.–2016. gadam, ko izstrādāja Ekonomikas ministrija, nebija pietiekama finansējuma, tāpēc tas piedzīvoja neveiksmi, taču bez iepriekšējām iestrādēm nebūtu 2018. gadā ieviestā pilotprojekta ar reģionālajiem remigrācijas koordinatoriem. Daudzas idejas no remigrācijas plāna patlaban tiek realizētas.

Uzņēmēji uzskata, ka remigranti ir ļoti motivēti un produktīvi, līdz ar to uzņēmumam ir liela atdeve no piesaistītā remigrācijas darbaspēka. Viņuprāt, stimulēt remigrācijas procesu ar labi nodrošinātām darba vietām ir lietderīgi un atmaksājas, jo kvalitatīva darbaspēka resursi Latvijā ir ierobežotā daudzumā.

Pēc EM pārstāvja domām, galvenais motivators atgriezties Latvijā ir vidējās algas kāpums. Valstij ir jādefinē īstermiņa un ilgtermiņa risinājumi. Pieņemtais Diasporas likums ir ilgtermiņa risinājums. Latviešu valodas saglabāšana diasporā, tās apguves veicināšana, izglītības nodrošināšana ir pats pamats remigrācijas veicināšanai ilgtermiņā. Savukārt remigrācijas koordinatore informē, ka pirmais iemesls atgriezties dzimtenē ir vēlme skolot bērnus Latvijā, otrs – ilgas pēc Latvijas un tikai trešajā vietā ir algas.

LPS pārstāve uzsver, ka pašvaldības izstrādā dažādus palīdzības instrumentus, kas ļauj remigrējušajiem vieglāk iedzīvoties. Tāpat tās ir ļoti uzlabojušas dzīves apstākļus un infrastruktūru savās teritorijās. Pašvaldībās tiek veidotas informācijas sadaļas par iespējām iegādāties īpašumus un zemi. Latvijā dzīves kvalitāte ir vērtējama kā augsta, jo ar mazāk līdzekļiem var labi dzīvot.

Ir diasporas segments, kas domā par biznesu Latvijā, nesaraujot saikni ar ārzemēm. Latvijā ir plašs finanšu instrumentu klāsts uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai. Latvijas piedāvājums akcelerācijas fondos ir ļoti pievilcīgs salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm. *Start-up* programmas ir pieprasītas, un tās izmanto gan vietējie, gan remigranti. Tiek praktizēta atbalsta institūciju speciālistu savstarpēja sadarbība, lai novirzītu interesentus vajadzīgajā virzienā. Arī Diasporas likums pašvaldībām dod tiesības veidot dažādus atbalsta instrumentus remigrantiem.

Risinājumi

- Reģionālo remigrācijas koordinatoru pilotprojektu nepieciešams attīstīt tālāk kā valsts finansētu remigrācijas atbalsta programmu.
- Valstij ir nepieciešams definēt un pieņemt īstermiņa un ilgtermiņa remigrācijas risinājumus.
- Ir jāstimulē finanšu atbalsta institūciju speciālistu savstarpējā sadarbība, lai atvieglotu interesentiem piekļuvi finanšu instrumentiem.

Otrā daļa. Vēlamās informācijas novadīšana līdz mērķauditorijai

Mūsdienās informācijas apjoms ir milzīgs un daudzveidīgs, tāpēc vēlamās auditorijas sasniegšana kļūst aizvien apgrūtinošāka. Ir jāizmanto visi pieejamie informācijas novadīšanas kanāli, lai konkrēta informācija sasniegtu mērķauditoriju. Arī forumā diskusijas dalībnieki secināja, ka informācijas apjoms par konkrēto tematu ir tiešām iespaidīgs, taču tas ir sadrumstalots un nav strukturēts.

Diskusijas dalībnieki secināja, ka:

- ✓ ir valsts iestāžu sniegtā informācija par likumiem, dzīves un darba vides kārtību valstī, pašvaldības attīsta un uztur savus informācijas kanālus;
- ✓ ir kvalitatīva vide *start-up* uzņēmumiem un to attīstībai, kas jāveicina ar informācijas novadīšanu līdz auditorijai;
- ✓ ir NVA informācijas un NVA CV vakanču portāli,
- ✓ ir portāls *Latvija.lv*, lai nodrošinātu ātru un ērtu piekļuvi valsts un pašvaldību institūciju sniegtajiem pakalpojumiem;
- ✓ ir vietne *Vietagimenei.lv*, kurā apkopota informācija par pašvaldību sniegto atbalstu ģimenēm ar bērniem;
- ✓ ir remigrācijas koordinatori un vietne *paps.lv* veiksmīgai remigrācijas procesa stimulēšanai un vadīšanai;
- ✓ ir daudzi privātā sektora portāli un aktivitātes;
- ✓ nav vienota plāna, kā panākt visu šo informācijas resursu popularitāti un atpazīstamību Latvijas auditorijas un diasporas vidū, lai informācija maksimāli sekmīgi sasniegtu mērķi.

Diskusijas laikā tās dalībnieki izteica daudz un dažādus priekšlikumus, pieņēmumus un secinājumus par vēlamās informācijas novadīšanu līdz mērķauditorijai.

- NVA būtu jāpozicionē kā valsts galvenais instruments iekšējā darbaspēka apritē un darbaspēka pārkvalifikācijas un mūžizglītības programmu realizēšanā; tas nozīmē, ka jāizmanto esošās iespējas, kas valstiski jau ir radītas.
- Nauda ekonomikas attīstībai ir daudz, tomēr uzņēmēju informētība nav pietiekama. ALTUM, LIAA, CFLA speciālistiem savstarpēji jāsadarbojas, lai novirzītu interesentus tiem vajadzīgā pakalpojuma virzienā, un arī šajā segmentā būtu nepieciešama vienojoša informācijas vide, jo tā ir pārāk sadrumstalota.
- Izveidot vienotu platformu ar informāciju par latviešu studentiem ārvalstīs, kuriem būtu iespējams attālināti izteikt darba piedāvājumus. To vajadzētu realizēt privātajam sektoram, iespējams, ar valsts atbalstu.
- Izveidot vienas pieturas platformu, kur būtu visa informācija un e-pakalpojumi.
- Biznesa inkubatori kā sākotnējās informācijas iegūšanas vieta uzņēmējdarbības uzsākšanai.
- Korekta un kvalitatīva informācija un pareiza komunikācija ar plašsaziņas līdzekļiem ir pamats pozitīva efekta sasniegšanai.
- Komunikācija, izmantojot neformālos kanālus, personiskos kontaktus, neformālas tikšanās jau esošos diasporas kultūras un citos pasākumos. Veidot sadraudzību ar pilsētām un reģioniem, kur dzīvo liela diasporas daļa. Izmantot jau esošos diasporas kanālus, kā arī pazīstamus cilvēkus kā vēstnešus informācijas novadīšanai, jo auditorija viņiem uzticas.
- Valstīs, kur ir skaitliski lielas diasporas, Latvijas vēstniecībās speciāls darbinieks, kurš organizē remigrācijas veicināšanas pasākumus un konsultē remigrantus.
- Līdz diasporai nenonāk informācija par pārmaiņām Latvijā. Nepieciešams popularizēt salīdzinošu informāciju par algas apmēriem un dzīves dārdzību dažādās valstīs, remigrantu pozitīvās pieredzes stāstus.
- Jādefinē mērķa grupas, ko vēlamies uzrunāt.
- Mazkvalificētais darbaspēks bieži vien nav spējīgs izmantot interneta komunikācijas iespējas, līdz ar to arī nesaņem nepieciešamo informāciju un nevar aizpildīt elektroniskos dokumentus. Tas nozīmē, ka ir jāsaglabā tradicionālās komunikācijas iespējas.

<u>Risinājumi</u>

- Veicināt uzvarētāju filozofiju, kas stimulē indivīdu uzdrošināties uzsākt uzņēmējdarbību vai stāties pretim jauniem izaicinājumiem savā dzīvē.
- Popularizēt atgriešanos Latvijā kā modes lietu.

- Priekšrocību apzināšana dzīvei Latvijā un to popularizēšana ne tikai interneta vidē, bet visā sabiedriskajā telpā kopumā, īpaši Latvijas sabiedrībā, jo labākais un uzticamākais prezentētājs ārzemēs dzīvojošajiem ir Latvijā dzīvojošie radi un draugi.
- Aktīvāk un regulārāk komunicēt par remigrācijas procesu sociālajos tīklos, meklējot diasporas interešu grupas. Tas ir rupors, lai uzturētu kontaktu, saikni un radītu interesi par dzīvi Latvijā, mudinātu iedziļināties informācijas nesējos, piemēram, *paps.lv* un citu portālu informācijā. Maksimāli izmantot sociālo tīklu populārākās reklāmas iespējas.
- VARAM būtu nepieciešams apkopot remigrācijas koordinatoru pieredzi komunikācijā ar diasporu, kurā atspoguļotos interesentu uzdotie jautājumi par dzīves vidi Latvijā un koordinatoru atbildes par pēdējos desmit gados notikušajām pozitīvajām pārmaiņām. Apkopoto materiālu varētu efektīvi izmantot pozitīvā komunikācijā gan ar diasporu, gan pašmāju auditoriju.
- NVA tīmekļa vietne *NVA.gov.lv*, kā arī *CV* un vakanču portāls ir valsts galvenais instruments iekšējā darbaspēka apritē un darbaspēka pārkvalifikācijas un mūžizglītības programmu realizēšanā, tāpēc publiskajām aktivitātēm sabiedriskajā telpā ir nepieciešams valsts atbalsts un virziens tandēmā ar ministriju un valsts iestāžu aktivitātēm darbaspēka jautājumos.
- **Valstij ir nepieciešama vienota komunikācijas stratēģija diasporas jautājumos. Ne tikai jāizveido vienots informācijas novadīšanas tīkls, lai sasniegtu visplašāko auditoriju gan Latvijā, gan ārpus tās robežām, bet arī jānodrošina mērķu sasniegšana pēc būtības, izmantojot nepieciešamās informācijas apriti. Latvijas Nacionālo vērtību fonds ir gatavs uzņemties šādas stratēģijas izstrādes koordinēšanu un ieviešanu, veidojot ekspertu darba grupas un iesaistot nepieciešamās sadarbības organizācijas.**
- Ieguvumi no vienotas komunikācijas stratēģijas:
  - ✓ iespēja virzīt sabiedrības domu vēlamajā virzienā, kvalitatīvāk un ātrāk sasniegt izvirzītos mērķus;
  - ✓ iespēja kvalitatīvi koordinēt komunikācijas procesus;
  - ✓ iespēja efektīvi optimizēt un koordinēt saistošos izdevumus;
  - ✓ mazināt trešo valstu darbaspēka ieplūšanas draudus Latvijā.

Cilvēki dzīvo ar domu par Latviju pat tad, kad viņi ir devušies prom no tās!

Forumu noslēgumā dalībnieki secināja, ka šādiem forumiem ir īpaša nozīme savstarpējā informācijas apmaiņā un problēmu risinājumu meklējumos, ko ikdienā varbūt neizdodas atrast. Forumos iegūtās atziņas palīdz attīstīt katra individuālo darbību un veicina kolektīvo risinājumu radīšanu, kas var būt noderīgi Latvijas valsts labākas pārvaldības veicināšanai. Šādi apaļā galda diskusiju forumi jāorganizē arī turpmāk, jo, pēc dalībnieku vērtējuma, tieši diskusijas par aktuāliem jautājumiem sniedz vērtīgākos rezultātus.

Informācija par forumu "Latvijas vērtības" detalizētā pārskata autoriem:
Latvijas Nacionālo vērtību fonds 2018.gada 30.decembris

Saziņai –
Egils Cīrulis
LNVF valdes priekšsēdētājs
egils.cirulis@latvijasvertibas.lv
latvijasvertibas.lv